

COL-LABORACIONS FESTERES

Idiosincràsia festera

Cada filà, al llarg de dècades, ha anat creant els seus propis costums. Recordem que totes són centenàries, fet únic entre totes les poblacions que celebren Moros i Cristians. Temps suficient per a evolucionar tradicions internes. Seguidament nomenarem temàtiques que són comunes a quasi totes i que cada Filà ha anat transformant fins fer-les seues. Algunes

no estan documentades ni en estatuts, reglaments o ordenances, però estan presents en la memòria dels festers. Este pot ser un bon moment per recopilar-les, i perquè no, recuperar algunes que estaven al calaix de l'oblit. Conèixer la idiosincràcia de cada Filà és entendre un poc més la Festa.

Filà d'Espanyoletos

Pagament de la Festa:

El Dia dels Comptes.

Elecció capità:

El dia de la publicació després del dinar, si no hi ha cap voluntari, es procedeix a realitzar el sorteig entre tots els membres de la filà, si tots renuncien la filà assumeix la capitania.

Felicitació capità:

El Dia de Sant Blai, en les picadetes, així com també quan agafa la banda de Capità, després del canvi de bandes el dia del Sant Crist.

Altes i baixes:

Tenen lloc en l'assemblea del Dia de l'Eixabegó després de dinar

Peça musical:

"Las leandras"

Balls:

Després del canvi de bandes, quan arribem al pont, ballem la tradicional "serpeta" que consisteix en llençar les capes amunt i desfilar fins la plaça.

Gastronomia:

Paelles fetes pels Espanyoletos el dia del Panellet de la Junta de Festes.

Difunts:

Es donen de baixa el Dia de l'Eixabegó, guardant un minut de silenci.

Intercanvi de maset:

En el nostre cas no intercanviem maset com a tal, sinó que el dia de les ambaixades, després de l'ambaixada de matí anem junt als Moros vells al seu maset a fer-nos la "picaeta", mentre que de vesprada és al contrari, els Moros ens acompanyen al nostre maset i ens fem tots junts la tradicional "picaeta". És ací on té lloc l'intercanvi d'estafetes entre el capità de la filà dels Espanyoletos i el capità de la filà dels Moros vells. Tant de matí com de vesprada ens acompanyen els capitans i els alferes de la resta de filaes.

Assemblees:

- Dia Eixabegó: Assemblea d'Altes i Baixes.
- Panellet Contrabandistes: Rendició de Comptes.
- Panellet Marins: Festa Avant

Actes festers propis:

Ambaixada del matí on el capità dels Espanyoletos junt amb el sentinella obrin l'ambaixada amb un xicotet diàleg des del castell.

En la processó de Sant Blai, la filà és l'encarregada de traure el guió a la processó, mitjançant el capità acompanyat del seu ambaixador/a i l'alferes, cadascú a un costat del guió i el capità darrere com a principal portador. És el capità qui elegix quins membres vol que l'acompanyen per a portar el guió (a banda de l'alferes i l'ambaixador/a)

Actes singulars:

El dia del ciri després de la picaeta ens posem en peu mirant la imatge del sant i cantem tots junts l'himne, i al finalitzar el capità crida fort: VÍTOL AL PATRÓ SANT BLAI!

Filà de Granaders

Pagament de la Festa:

Abans una persona s'encarregava de passar per les cases dels festers i arregar la ratlla, però ja fa uns anys que tant la ratlla com el rebut de la festa es fa tot per domiciliació bancària.

Elecció del Capità:

Abans es feia el dia de Sant Blai, però es va canviar al dia de la Publicació, en la reunió de després del dinar, en primer lloc es pregunta si hi ha algun/a voluntari/a amb el 100% de les despeses al seu càrrec, si no ix ningú, es fa la segona pregunta, i és si hi ha algun/a voluntari/a al 50%, mitat de les despeses al seu càrrec i l'altra mitat a càrrec de la filà. Si tampoc hi ha ningú en esta ocasió, passem a la tercera pregunta, hi ha algun/a voluntari/a amb el 100% de les despeses a càrrec de la filà?, si arribats a este punt seguim sense cap voluntari/a, es dona pas al sorteig, on entren tots els membres de la filà excepte els que han sigut capitans els últims 10 anys.

Felicitació Capità:

Té lloc el dia de Sant Blai, després de la missa i la salutació a les autoritats, en la picaeta que ens fem al maset, el president de la Filà fa entrega d'una placa commemorativa i posteriorment els festers i convidats passen per la taula principal a felicitar al capità. Abans, recent nomenat capità, a la picaeta de després del canvi de bandes.

Altes i baixes:

El dia de l'Eixabegó i en l'assemblea que té lloc després del dinar, s'anomenen un per un a tots els festers, si al dir el nom no diu res es considera avant, és a dir, que continua a la filà, si al dir el nom diu baixa, deixa de ser granader/a i ha d'eixir de la reunió.

Peça musical:

Actualment no hi ha cap peça musical que els granaders tinguen associada a cap desfilada. Hi ha una cançó anomenada LA CANCION DEL GRANADERO (lletra de J. Molina, música de carrer Conde, any 1942), però no sé si s'ha desfilat amb ella alguna vegada. Durant les festes es toca el pasdoble "L'Entrà" de Cristóbal Mora Santos pels carrers del poble entre actes i maset.

Balls:

No he trobat res que relacione cap ball amb la Filà de Granaders.

Gastronomia:

De sempre la paella, feta pels nostres fantàstics cuiners, tots membres de la filà, el dia de la Publicació i el dia de l'Eixabegó.

Difunts:

Al maset tenim un quadre amb el nom de tots els membres de la filà, quan un fester falta es trau el seu nom d'eixe quadre i passa al quadre dels difunts. La filà envia una corona de flors per al soterrar. El dia de l'Eixabegó, després de la missa de difunts i abans de tornar Sant Blai a la seua capella, un membre de la filà resa unes oracions, en les quals es prega pels difunts dels granaders.

Intercanvi de maset:

No es fa cap intercanvi de maset amb cap filà.

Assemblees:

La Junta Directiva de la Filà realitza, com a mínim, quatre reunions anuals i tres assemblees generals, que són:

- Dia de l'Eixabegó: altes i baixes.
- Primer diumenge de novembre: Festa avant.
- Diurne anterior a les festes: dia de comptes

Actes festers propis:

- Traure a Sant Blai en la processó.
- Piquete de Granaders, en la porta de l'Església quan ix la creu que inicia la processó.
- El Contraban, junt a la Filà de Contrabandistes, esporàdicament.

Actes singulars:

Els Granaders traem a Sant Blai de la seua capella i el fem a l'altar de l'Església per a la novena, el dia de Sant Blai i després de la missa major, baixem la imatge de l'altar i la fem a les andes per a la processó. El dia de l'Eixabegó i després de la missa de difunts, Sant Blai torna a la seua capella fins les properes festes.

Variacions de les esquadres oficials en l'Entrada.

Filà de Contrabandistes

Pagament de la Festa:

El Dia dels Comptes.

Elecció Capità:

Si no hi ha voluntari, després del Dinar de la Publicació. Si tots renunciem, la Filà assumeix la Capita-

nia, tractant de que la representació als actes siga feta per festers menors.

Felicitació Capità:

El Dia de Sant Blai, en les picadetes. (Evidentment també quan ha agafat la banda de Capità, després del canvi de bandes)

Altes i baixes:

Assemblea del Dia de l'Eixabegó.

Peça musical:

Les principals: "El Sastre" i "Juegos Olímpicos".

Balls:

Al finalitzar les desfilades en la plaça: La Manta Lluenta i La Segadora.

Gastronomia:

Paelles fetes per contrabandistes, el Dia de la Publicació, Eixabegó i Panellet Junta de Festes. Cassoles al Forn (de Picores), fetes per dones de contrabandistes, el Dia de l'Acapte. Gaspatxos el Dia dels Comptes. "Rebolcà" de la llonganissa al Sopar de Sant Antoni.

Difunts:

Es donen de baixa el Dia de l'Eixabegó, resant-se una oració en el moment de formalitzar la baixa. La Filà també ofereix una missa en sufragi del contrabandista difunt.

Intercanvi de maset:

No es fa, a no ser força major. Per exemple els Moros Vells soparen en alguns Panellets, mentre estaven arreglant-se el maset, o nosaltres ho fem amb

Granaders, quan fem l'ampliació. Des de la nostra Filà estem intentant unir Filaes per a diferents actes, com poden ser els sopars de Panellet, si bé cada Filà és "molt de la seua" i som molt reticents a compartir vivències amb altres Filaes.

Assemblees:

- Dia Eixabegó: Assemblea d'Altes i Baixes.
- Panellet Granaders: Rendició de Comptes.
- Panellet Marins: Festa Avant

Actes festers propis:

Esporàdicament representació del Contraban, amb els Granaders. Dissabte de Sant Antoni, sopar i desfilada.

Actes singulars:

L'entrada del Capità i Alferes al maset es fa per baix de les mantes.

A la Diana de Sant Blai, l'entrada a la Plaça es fa en filera d'un i al so del pasdoble "Pan y Toros".

Els més menuts tenen un xicotet espai a la part baixa del maset per poder jugar, incloent videojocs.

La cotxera de la part baixa del maset s'ha habilitat per poder canviar-se les Capitanies, si ho desitgen. S'ha habilitat el Racó del Capità, lloc d'ús per al capità durant les Festes.

Filà Terç de Suavos

Pagament de la Festa:

Domiciliació bancària.

Elecció capità:

Voluntaris o sorteig durant les assemblees que se celebren durant l'any. En el cas de no tindre capità voluntari, en assemblea es realitza un sorteig.

Felicitació capità:

Després de la *bassetà* que se celebra després de la processó de Sant Blai, tots els festers s'acosten a la taula del Capità donant l'enhorabona. El dia del Ciri, el president entrega un quadre honorífic i una insígnia d'or al Capità i als festers amb 50 i 75 anys de festers abans de dinar-sopar.

Altes i baixes:

Durant l'assemblea "Altes i baixes". "Tots Sants" tan sols altes.

Peça musical:

"El Zuavo", Luis Cuello Pastor va fer l'arranjament musical en 1917 basada en l'obra d'autor desconegut i que passa a identificar a la Filà a l'acte del Piquete. S'ha trobat la mateixa melodia en les següents cançons: "Granada Mora", "Granada", "Niña Pacha", "La Sardine" i "Araby March".

Balls:

Fins els anys 1980, "Ahí viene mama pata" agafats amb les mantes i en fila índia, els festers roden la font després de les desfilades de Panellet i Ciri.

Gastronomia:

Paella dia de la publicació i arròs al forn el dia de l'Eixabegó.

Difunts:

S'honra als difunts al primer dispar del Capità a l'ambaixada del matí. Al funeral, la Filà envia un ram de flors.

Intercanvi de maset:

No es fa cap intercanvi de maset amb cap filà.

Assemblees:

- Comptes (diumenge prop al ciri)
- Altes i Baixes (setmana després de Festes)
- Tots Sants (1 de novembre)
- Nadal (diumenge prop a Nadal)

Actes festers propis:

Piquete: Desfie que se celebra la vesprada del dia de Sant Blai, abans de la processó, que va des del maset, plaça de l'Ajuntament, casa de l'Alferes i casa del Capità, on tots els membres i músics són

convidats a pastes i licors, i tornada al maset. El seu origen estava en arregar l'antic guió de Sant Blai des de la casa del propietari Vicente Gisbert ubicat al Ravalet, fins la Parròquia. Els suavos fan guàrdia a Sant Blai a l'entrada a la plaça de l'Ajuntament i de l'Església Parroquial.

Visita de la Residència amb la banda de música abans de la disparada de la vesprada el dia de Moros i Cristians.

Esporàdicament representació de l'Ambaixada de la rialla.

· Actes singulars:

- Càntic de l'himne de Sant Blai el dia del Ciri després de sopar o dinar. Recordem que l'himne es va estrenar al 1916 i és obra dels suavos Julián Castelló (lletra) i Luis Cuello (música).

- Variacions de les esquadres oficials en l'Entrada.
- Els caporals de les esquadres d'hòmens poden dur els sabres trobats a la Batalla de Camorra.
- El sergent de festes de la filà entrega el banderí a l'alferes a la porta de l'església abans de la missa de Sant Blai. L'alferes s'encarrega de dur-ho a l'altar i recollir-ho una volta finalitzada la missa fins la porta on l'espera el sergent.
- A partir del centenari de l'Himne de Sant Blai al 2017 es va recuperar la tradició de Luis Cuello de dirigir a la banda durant la interpretació de l'Himne a l'església després de la processó amb el pal de la bandera de l'arcabús d'un suavo.
- El dia de l'Eixabegó el dinar no comença fins que el que ha sigut Capità durant les festes no entrega el primer plat de paella al nou Capità i Alferes davant de tots els festers.

Filà d'Estudiants

Pagament de la Festa:

El dia de comptes, o per ratlla o directament eixe dia.

Elecció capità:

El dia de la Publicació sorteig entre voluntaris. Es fa un any abans d'agafar la banda d'alferes.

Felicitació capità:

El dia del Ciri és el dia del Capità, es fa entrega de la insígnia de l'escut de la Filà.

Altes i baixes:

Durant l'assemblea del dia de l'Eixabegó

Peça musical:

La més representativa és "Estudiante Pinturero". La filà compta amb molts pasdobles i marxas cristianes pròpies. Alguns capitans que tenen peça dedicada poden comptar amb lletra.

Balls:

No he trobat res que relacione cap ball amb la Filà d'Estudiants.

Gastronomia:

Als estudiants hi ha tres plats típics que no poden faltar a festes:

- Dia del Ciri: Plat de sang amb ceba.
- Nit de Caixes: Plat de pasta botifarra.
- Moros i Cristians: Coques fregides per esmorzar.

Difunts:

Es recorden els difunts durant l'assemblea de l'Eixabegó, es resa Pare Nostre.

Intercanvi de maset:

Acompanyen als Marrocs després de la baixada de la vesprada fins al seu maset. Van el Capità i l'Alferes en representació de la Filà. Abans anaven tots els estudiants. El dia del Ciri van a sopar al maset dels Estudiants el Capità i Alferes dels Marrocs.

Filà de Moros Vells

Assemblees:

Es fan tres assemblees de manera habitual:

- Publicació.
- Comptes.
- Eixabegó.

Actes singulars:

En la desfilada del Ciri i Panellet, quan acaba, a la Plaça es pega la volta al castell i comença a sonar una marxa mora indicant que són els últims del bàndol cristià i que darrere ja ve tot el bàndol moro.

Les fogueretes. Es tracta de d'un ritual que consisteix en cremar diferents begudes alcohòliques i que se celebra el dia de caixes abans o després

de la desfilada, depenent del torn. Se li canta una cançoneta al Capità quan es serveixen les fogueretes, si el Capità és voluntari i es fa càrrec de les despeses de les fogueretes, si no, la filà.

Abans es feien variacions durant les desfilades.

Pagament de la festa:

A la filà dels Moros Vells la festa es paga el dia dels Comptes, és a dir, el darrer diumenge de gener. És el dia que s'abona la ratlla als festers i festeres i es descompta la part de la festa corresponent a l'any en curs en el cas de que no s'haja pagat la festa abans. El pagament previ es pot fer en dos terminis al llarg de l'any.

Elecció de capità:

En el cas que no hi haja cap persona que voluntàriament s'oferisca per a ser capità o capitana, el dia de la Publicació, i després del dinar, es fa un assemblea extraordinària per tal de triar capità/capitana. El procediment és el següent:

El president o presidenta de la filà pregunta si hi ha algun voluntari o voluntària per a agafar la capitania fent-se càrrec de les despeses de carrer i de maset. Si no hi ha cap persona voluntària, es pregunta si hi ha algun voluntari o voluntària fent-se càrrec només de les despeses de carrer i la filà es fa càrrec de les despeses de maset. Si no hi ha ningú, es pregunta si hi ha alguna persona voluntària fent-se càrrec la filà de totes les despeses, maset i carrer. Per al cas que encara no hi haja sorgit ningú, es procedeix a fer un sorteig amb un saquet i el número de tots els membres de la filà, segons orde de llista. Conforme hi van traient-se números, es consulta si la persona que ha eixit vol fer-se avant i prendre el càrrec. En cas negatiu, continuen traient-se números fins que algú accepta representar a la filà com a capità/capitana.

Fa uns anys aquest sorteig es feia el mateix dia del Sant Crist, cosa que suposava que a migdia es feia el sorteig i a les poques hores s'havia d'acudir al Te Deum i al canvi de bandes per tal d'arreplegar la banda d'alferes sense pràcticament tindre temps de reaccionar.

Felicitació capità:

El dia de Sant Blai, després de la Missa Major i el saluda a les Autoritats, s'acudeix al maset a fer l'aperitiu. És el moment de donar l'enhorabona al capità o capitana i que aquest, si ho considera, diga unes paraules i faça entrega d'algun detall o regal a la filà.

Altes i baixes:

Diumenge següent a la finalització de les festes. Es fa el registre de les persones que, pel motiu que siga volen donar-se de baixa de la filà, i aquelles que volen entrar a formar part dels Moros Vells.

Peça musical:

Aquestes són només quatre peces de les moltes que s'han dedicat a la filà o a capitans i capitanes: "Els moros vells bocairentins", "Solera", "De l'arc al pòsit" i "Agus".

Balls:

"Ball del Moro". Els balls dels moros tenen el seu origen en diverses cançons popular o "Zarzuelas" de finals del segle XIX i principis del segle XIX. En són cinc: "Vals, Mazurca, Polka, Andante i Galop", i es ballaven el dia de Sant Blai a casa del Capità i de l'Alferes de la Filà i també en cercaviles d'aquella època. Aquestos balls els va introduir el "Tio Blai l'Estudiant". L'any 1936 es van ballar a la plaça de Bous d'Alacant a les festes de les fogueres, concretament van anar convidats per la foguera "Hernán Cortés".

Fins que no va acabar la Guerra Civil, aquestos balls no van ser ballats una altra vegada, va ser

l'any 1943 quan es van repetir però amb el temps es van deixar de ballar. L'any 1986, un grup de feters de la filà van intentar recuperar els balls, i ho van aconseguir, però l'any 1987, de nou, es van deixar de ballar.

Des de l'any 2016 un grup de mores i moros estan tornant-los a recuperar i des del passat 2017, el dia de Sant Blai, es torna a ballar per arreplegar a capità/capitana i alferes en les seues cases i acompanyar-los fins a la plaça de l'Ajuntament abans de la processó. Actualment es ballen dos dels tres balls que conserva la filà: el de les banderoles i el de les sonalles. El tercer, el ball dels arquets, s'està assajant perquè es puga ballar també pel carrer.

Gastronomia:

Als documents de la filà, i a l'any 1933 i posteriors, trobem referències de que la Nit de Caixes es feia olla per sopar. Amb el temps es va anar perdent el costum i els diferents sergents de maset que ha tingut la filà han anat variant la gastronomia.

Un dels menjars típics de les festes són els esmorzars amb tomaca crua, abadejo/tonyina i oli junt a carn, embotit torrat i ous fregits.

En el dinar de la publicació es menja paella.

Difunts:

Quan un o una membre de la filà falta, s'encomana una corona o ram en nom de tota la filà i membres de la Junta acompanyen als familiars i amics al funeral.

Intercanvi de maset:

Un dels actes, fora del programa oficial, i que potser siga menys conegut, és el que fem Mosqueters i Moros Vells la vesprada-nit del dia de Moros i Cristians. Una vegada finalitzada l'Ambaixada i després que Ambaixadors, Capitans i Alferes visiten el maset dels Espanyoletos i es faça l'intercanvi de les "estafetes" entre els capitans d'Espanyoletos i Moros Vells, nosaltres tornem al nostre maset on es queden Capità/Capitana i Junta, i el nostre Alferes com a caporal i acompanyat per la filà i la banda de música desfà el camí per desfilar cap al maset dels Mosqueters on l'esperen el Capità/Capitana i la Junta. Ambdues filaes es troben al carrer Bisbe Miró, a la replaceta davant de l'hotel Àgora, on els Moros Vells ens obrim perquè els Mosqueters passen desfilant i continuen fins el nostre maset. Una vegada han passat, els moros tornem a formar i continuem desfilant fins la porta del maset dels Mosqueters. Una vegada a la porta, el nostre Sergent de Festa i l'Alferes demanen permís a Capità i Junta dels Mosqueters per entrar-hi. Si es permet l'accés, entra tota la filà a fer un aperitiu. Al maset dels moros, l'Alferes i el Sergent dels Mosqueters fan el mateix. L'origen d'este canvi no se sap molt bé quin és, segons va escriure el pvre. Francisco Vañó Silvestre al llibre Bocairente Fiestas a San Blas Obispo y Martir. Soldadesca, Moros y Cristianos, en uns moments de crisi, els Mosqueters es van fer càrrec de la capitania dels Moros Vells, poc després de la Batalla carlista de Camorra, allà per

l'any 1873, i des d'aleshores, en agraïment, es du a terme "l'intercanvi de maset".

Assemblees:

- Dia de la Publicació per tal de triar, sempre que no hi ha persones voluntàries, el capità o capitana que el dia del Sant Crist agafarà la banda d'alferes. Assemblea extraordinària.
- Assemblea d'Altes i Baixes el diumenge següent a la finalització de les festes de l'any.
- Abril-Maig. Assemblea de presentació de comptes de la filà i per tractar temes pendents.
- Novembre. Assemblea de Festa Avant.
A banda de les assemblees ordinàries se'n poden celebrar altres extraordinàries per decisió de la Junta de la Filà o bé per iniciativa d'un grup de socis.

Actes singulars:

Un dels actes més emotius que l'Ambaixador moro, acompanyat per la filà du a terme és la Despulla del Moro, l'acte de conversió al cristianisme que es realitza a l'ermita del Sant Crist després de la missa i al qual els diferents ambaixadors han anat donant-li la seua empremta personal i cadascun d'ells ha aconseguit emocionar a tots els presents.

La Mahoma sempre ens ha representat a tots els membres de la filà i ens ha acompanyat en diversos actes de la Festa, com són a l'eixida de missa de la nit del Ciri, a la carrossa de la Mahoma el dia de l'Entrada i al Castell el dia de Moros i Cristians en l'Ambaixada de la vesprada. Probablement, la Mahoma siga tan antiga com les mateixes Ambaixades.

La seua construcció, excepte en algunes ocasions, sempre ha estat a càrrec de la filà de Moros Vells. El tio Blai "l'Estudiant", el tio Pepe "el Surdo" o Juan Bautista Beneyto Payá "el Tendre" són alguns dels seus constructors.

A banda dels actes explicats més amunt, un acte que es feia i que per les circumstàncies de la festa s'ha anat perdent, és el de l'Acapte de la Mahoma que no era més que el trasllat de la Mahoma del maset dels Moros Vells al castell. La Mahoma es passejava pels carrers on vivien festers de la filà, i arplegaven donatius en forma de menjar com eren pa, embotits, pastes, vi..., els quals, una vegada arribaven a la plaça, i abans de pujar la Mahoma al castell, els festers es menjaven. Al llarg de tot el recorregut de l'acapte, anaven acompanyats per tot tipus d'instruments de percussió i també de corda, com són la guitarra, llaüt, panderos... i anaven cantant cançons típiques de la nostra filà.

Filà de Marrocs

Pagament de la Festa:

El pagament de la Festa a la Filà de Marrocs es realitza el "Dia dels Comptes", en vespres de les festes. Els i les membres de la nostra Filà, passen pel maset i retiren la "ratlla" i el sobre amb el pagament de la festa. Els festers que no fan ratlla, paguen un suplement addicional. L'import de la quota de la festa anual, es cobra descomptant-se de les aportacions realitzades a la ratlla. Hi ha tres tipus de quota: sencer (festers i festeres entre 18 i 64 anys i festers sense familiars a la filà que siguin menors de 18 anys), mig/juvenil / (xiquets i xiquetes fins els 14 anys - paguen 1/4 de la quota) i jubilat/pensionista (1/2 quota)

Elecció de capità:

El Capità o Capitana de la Filà, normalment es presenta voluntari/a per a les festes de cada any. En cas de no haver cap voluntari, el sorteig es realitza el dia de La Publicació en el transcurs del dinar, elegint-se l'Alferes per a l'any al que hi ha buit, que després serà Capità/na. Actualment i des de fa ja molts anys, la Filà té una llarga llista d'espera de voluntàries i voluntaris per ocupar el càrrec.

Felicitaació capità:

La tradició a la nostra Filà estableix dos moments d'enhorabona al Capità/na de cada any. En un primer moment, el dia que se li posa la Banda de Capità/na durant el canvi de bandes (el dia del Sant

Crist). Després de l'aperitiu al maset, el nou Capità/na rebrà la felicitació de tots els components de la Filà i dels músics de la banda de la Filà. El/la capità/na fa entrega del detall corresponent aquest mateix dia. L'any vinent, durant les festes en què serà el Capità o Capitana, el dia de Moros i Cristians, després de l'Ambaixada de la vesprada, i acompanyat per l'Alferes dels Marrocs i pel Capità i Alferes dels Estudiants, aniran junt a la resta dels marrocs i marroques al maset. Quan finalitza l'aperitiu, els capitans dels Marrocs i Estudiants i els seus Alferes, rebran la felicitació de tots els membres de la filà.

Altes i baixes:

El dia de les altes i baixes a la Filà de Marrocs és el dia de l'Aixabegó. Abans del dinar, a les oficines de la filà es gestionen les altes i les baixes. Quan finalitza el dinar, la secretària o secretari de la Filà "passen llista" un per un a tots els components de la Filà. Els components de la Filà a l'escotar el seu nom, diuen en veu alta "avant" o "arrere" (en el cas que es donen de baixa). Al finalitzar, es llig en veu alta el nom de totes les noves altes a la filà (una a una) i es demana als nous marrocs i marroques que s'alcen per donar-los un aplaudiment de benvinguda.

A partir d'aquest moment, encara hi podran haver-hi altes i baixes, fins a l'Assemblea de després de festes -que els marrocs celebrem abans de Pasqua tots els anys.

Peça musical:

La peça musical de referència per a la nostra Filà és el “Tomasín”, conegut també popularment com el “Maseret”. Cançó del repertori popular valencià –sembla que d’origen francès, al menys pel que fa a la melodia principal– que ha esdevingut tot un himne per als marrocs i marroques de Bocairrent. Amb una lletra molt senzilla i fàcil de memoritzar, els més majors de la Filà encara recorden una manera molt peculiar que tenim de ballar al so d’aquesta melodia. Quan anem al maset acompanyats per la música durant l’any i durant les festes, l’últim tram fins el maset sempre s’interpreta aquesta música.

Balls:

A excepció del ball del “Maseret”, els balls no són un tret característic dels Marrocs, però sí les “Cançons”. L’any 2005 la nostra Filà va editar una recopilació d’algunes de les Cançons que es van fer més populars a la Filà de Marrocs, com la ja clàssica “La Cançó dels Marrocs”, amb la música de “La Raspa” i lletra de José M. Millan. L’any que va ser Capítana de la Filà Adelaida Ferre Tortosa, es va enregistrar en un CD una selecció de les millors “Cançons dels Marrocs”, amb música i veu.

Gastronomia:

Diversos són els plats típics realitzats en la nostra filà, entre els que destaquen “l’Empedrat”, que és una paella a base de fesols, alls tendres i arròs, que antigament es cuinava al maset. També als sopars de les nits de tardor i en temporada de pebrassos, era freqüent sopar les “farinetes de pebrassos i bacallar”, que solien fer-se sentides de sal per beure bona cosa de vi. També es cuinava la típica “olla de garrons, penques, fesols, orella, ventre i creïlla”. També les “Miques” i la “pericana”. Tot i això, amb els anys, el plat que més fama ha agafat a la nostra filà és la “paella de verdura i trossos” i també la “sarsuela de peix i marisc” que s’elabora els darrers anys al sopar del panellet dels Estudiants. De la gastronomia dels marrocs sense cap dubte el més destacat que tenim és el magnífic grup dels “Cuiners dels Marrocs”, al que els darrers anys s’ha incorporat també una marroca, que són els encarregats de preparar les paelles de la filà i les “sarsueles”. “Els Garronets” de la Carnisseria Casa Paco, són també tot un clàssic a la diana del Sant Crist, sent la Carnisseria Casa Paco punt de parada obligada cada any durant aquesta diana.

Difunts:

Els difunts de la Filà tenen un lloc reservat al nostre maset. Concretament a les oficines i arxiu dels Marrocs, hi ha un quadre d’honor reservat als membres de la filà que ens deixen pertanyent a la filà. Una manera de tindre’ls sempre presents i que totes les generacions de la filà puguin recordar-los. Així mateix la nostra filà té un moment molt emotiu a les festes, durant la celebració de l’Ambaixada de la vesprada. Els Marrocs i Marroques ens concentrem a la porta de l’Església Parroquial per resar

un “responso” pels difunts de la Filà i en especial pels membres de la filà que ens han deixat durant el darrer any. La tradició estableix que ha de ser el fester més veterà de la filà present a l’acte, l’encarregat de resar aquest “responso”, que finalitza amb un emotiu “Vítol al Patró Sant Blai”.

Intercanvi de maset:

La nostra filà no té per costum canviar de maset amb cap altra filà. Sí que tenim i mantenim el costum, per les bones relacions que hem tingut històricament amb la Filà d’Estudiants, que el Capità i Alferes dels Estudiants acompanyen el Capità i Alferes dels Marrocs durant “l’Enterro de la mahoma” després de l’Ambaixada de la vesprada, fins el maset. Allí compartiran taula a l’aperitiu. A aquest aperitiu venen també aquells components dels Estudiants que ho desitgen. La tradició té el seu origen en la famosa “Guerreta dels Clots” que lliuraven, al matí de Moros i Cristians, els Marrocs i els Estudiants. La “guerreta” va acabar perdent-se, però no aquest costum ni tampoc les bones relacions entre les dues filaes.

Assemblees:

Els Marrocs i Marroques, celebrem anualment 3 assemblees:

- Altes i baixes (dia de l’Eixabegó).
- Assemblea de comptes – després de festes (abans de Pasqua).
- Assemblea de “Festa Avant” – novembre.

Les assemblees es convoquen per carta postal, correu electrònic i ara també pel grup de difusió de “Whatsapp” de la Filà de Marrocs.

Actes propis:

Si haguérem de destacar actes propis de la Filà de Marrocs, per descomptat que hem de fer referència al dia de Moros i Cristians, ja que és el res del responso pels difunts de la Filà davant la porta principal de l’Església Parroquial i la baixada en “zig-zag” fins la plaça de l’Ajuntament de tots els components de la filà, amb la caputxa del capot cobrint els caps i armats amb les clàssiques granelles de palma. En arribar a la plaça, els components de la filà arrepleguen “la mahoma” i se l’emporten fins el maset en una mescla de desfilada festiva acompanyats per la música del “Tomasin” i a ritme de marxa de processó, acte que és conegut com “l’enterro de la mahoma”. Per la nit, des de fa molts anys és una de les filaes més participativa a la desfilada de “la Retreta”, per a la qual molts anys els marrocs han preparat algun “numeret”.

Actes singulars:

La Filà de Marrocs, durant la seua llarga trajectòria ha estat sempre una filà amb capacitat de potenciar els actes i celebracions i fins i tot de crear-ne de nous. Així actes com la “Desfilada” de la Nit de Caixes o les Nits dels Ciris, són celebracions que han tingut com a protagonistes als Marrocs, sempre disposats a fer festa i a participar en totes les celebracions.

Filà de Moros Marins

Pagament de la Festa:

L'últim diumenge abans de festes es realitza una reunió on es tracta el tema dels comptes. Els darrers anys és dona la carta de les despeses de la quota de festes a cada component.

Aquest tema ha canviat molt. Al principi un component de la filà s'encarregava d'anar a cada domicili i recollir la quota que cada membre volia posar (ratlla) en concepte de festa. Posteriorment es va passar a que cada component donava un número de compte i deia la quantitat mensual de quota que se li descomptaria del seu compte. Actualment des de fa uns anys ja no es fa ratlla i es passen al llarg de l'any 4 quotes que es cobren pel banc corresponent al pagament de la festa. Aquelles persones que no acrediten un número de compte la paguen en dues vegades, la meitat abans del mig any fester i la resta en l'assemblea dels comptes.

Elecció de Capità:

El Dia de la Publicació després de dinar, per al cas que no hi haja cap membre de la filà que s'oferisca a agafar el càrrec de capità o capitana fent-se càrrec de les despeses, s'ofereix la possibilitat de pagar només la festa de carrer. Si no hi ha cap persona, es pregunta si hi ha algun voluntari o voluntària fent-se càrrec de totes les despeses la filà. Si així i tot no hi ha voluntaris, es realitza un sorteig entre tots els membres sencers de la filà. El sorteig s'allarga fins que algú accepta la capitania.

Felicitació del Capità:

L'enhorabona de la capità/na es realitza el dia de Sant Blai després de la processó. Els components acudeixen al maset a la "picaeta" i, una vegada servida, s'alcen de la taula i una per una van donant l'enhorabona. Aquest/a dona un detall a cada component. També és costum que la "quadrilla", amics o familiars, li facen un detall a la capitana o capità.

Altes i baixes:

L'assemblea d'Altes i Baixes es realitza el diumenge següent de quan s'han acabat les festes. Es passa llista un per un de tots els components de la filà i aquelles que volen donar-se de baixa diuen en veu alta "baixa". També es diuen les baixes dels difunts/es. Una vegada acabades amb les baixes s'anomena si hi ha alguna alta. En el cas que hi haja alguna alta agafen un "porró" i es beuen el contingut que hi ha dins i se'ls dona l'enhorabona. En el cas dels adults es posa mistela i en el cas dels infants refresc. Si són molt menuts són el pare, la mare o tutor legal els que beuen.

Peça musical:

"Les cançonetes" són una de les característiques de la Filà de Moros Marins. Des de la seua fundació, apareixen dades sobre autors de cançonetes,

uns vinculats a la Filà, com José Belda Cabanes, Manuel Esplugues Soler "El Ferrer" i Francisco Miralles "Mamó", i altres simpatitzants de la mateixa, com José Piedra Peidró que va escriure les clàssiques al·leluies que es repartien el dia de l'Entrada, a banda de ser l'autor de versos per a celebrar la reaparició i benedicció de la primera bandera. Pels anys 40 va ser molt popular la seua orquestra amb instruments de pols, pua i violí, en què actuaven Manuel Ferre "Campana", Vicente Francés, Vicente Beneyto "Cotorra", Campins, Pepe Tomás, Garigós, etc. als que acompanyaven altres membres de la Filà amb "pandorgues i sonalles". A ells els solia acompanyar el conegut Antonio Montagud qui, a pesar de la seua condició de contrabandista, actuava com un marí més per la filiació de la seua esposa Ramona Castelló.

Des de 1932 van començar a editar-se les cançons cantades cada any, aconseguint algunes d'elles èxit popular fora del maset. La major producció dels quals corresponen a Manuel Santonja Domínguez, que ha sigut el major cantor de la Filà. També durant molts anys va estar fent les lletres Miguel Cantó. En els darrers anys és la quadrilla de la capitana qui s'encarrega de fer la lletra. Sempre hi ha capitana??

Des de fa prou anys Francisco Belda s'encarrega de fer els arranjaments per a banda de la cançó triada i, que últimament estan dedicades a la capitana de l'any.

Però la peça més coneguda és "El Mariner". És un acte tradicional de la Filà, protocol·lari, que es canta en finalitzar la desfilada de la Nit del Ciri, generalment a la plaça de l'Ajuntament agafats de la mà en rogle. En principi es cantava dins del maset per a posteriorment eixir al carrer. Consta del recitador, cantant a cor una estrofa de cinc versos, al que segueix un solista, en veu de tenor, que els festers escoltaran genoll en terra, al final del qual el cor s'alçarà alegrat per a cantar una altra estrofa que tindrà la seua culminació amb el cant del solista del "Que viva San Blas", que els Moros Marins rebran alegrement per, amb un rodar accelerat, envoltar el cercle de la font.

La lletra està escrita en castellà i el seu autor va ser Mossèn Joaquín Vañó Cabanes i es va estrenar en 1934, si bé posteriorment va canviar algunes frases perquè el seu sentit fóra més fester i mariner. Se suposa que la música va ser presa d'alguna òpera antiga o sarsuela, de la qual Mossèn Joaquín va treure aquest passatge per a posar-li la lletra personalitzada.

Entre els solistes més coneguts estan Antonio Cantó Ferre "El Molinero", José Vicedo "Tambor", Tomás Beneyto Payà i Leandro Santonja.

En els últims anys Juan Santonja "Tarzan" s'encarrega de cantar-lo. També alguna vegada s'ha encarregat Teodoro Lanaras i Joaquín Cabanes.

Balls:

Els Moros Marins solien actuar en un ballet d'arcs, amb música local que va compondre el músic boçaientí Bautista Calabuig Cubillos, unit a la filà per lligams familiars. Era conegut per "Ball de Forn" i va deixar de practicar-se en 1910 amb la desaparició, momentània, de la filà. En realitat es tractava d'un "ballet" que simulava una lluita amb pals, en substitució d'espases, semblant als "balls de bastons" d'alguns pobles de la comarca, o una reminiscència de la Dansa Aragonesa. No es guarden les partitures.

Gastronomia:

El menjar típic dels dies de la Publicació, l'Eixabegó, el panellet (si es fa a migdia) i el dia la Misèria és la paella. Per a la Nit de Caixes, els moros marins som l'única filà que manté l'olla per sopar. Sabem que altres filaes també ho feien, però és un costum que nosaltres sí hem mantés.

Difunts:

Quan falta algun dels nostres membres, la filà envia una corona i una representació de la Junta asisteix a la missa d'acomiadament.

Intercanvi de Maset:

Els Moros Marins no fem intercanvi de maset com altres filaes, però sí que, en l'any 2020, per l'en-

fonsament de la teulada del maset poc abans de les festes, vam celebrar la nit del Ciri i la nit de Caixes amb Granaders i Mosqueters que ens van acollir als seus masets.

Assemblees:

Les assemblees fixes al llarg de l'any són les següents:

- El dia 1 de novembre l'assemblea de "Crida de Festa".
- Segon diumenge de desembre per confirmar la programació de festes.
- Gener, el Dia dels Comptes
- Febrer, acabades les festes, l'assemblea d'Altes i Baixes.

A més de les assemblees ordinàries es poden fer aquelles que la Junta considere o assemblees extraordinàries per decidir temes que afecten a tota la filà.

Actes singulars:

Com s'ha dit abans, tenim el popular cant del Mariner, i també som els portadors de la imatge de la Dolorosa en la processó de Divendres Sant.

L'any 2020, a causa dels problemes al nostre maset, als Granaders, després de la desfilada de la nit del Caixes, i als Mosqueters quan van entrar a la plaça, al finalitzar l'Entrada, els vam rebre amb els remes en alt com a mostra d'agraïment per haver-nos acollit als seus respectius masets.

Filà de Mosqueters

Pagament de la Festa:

Antigament la festa es pagava en mà el dia del Sant Crist anomenant un a un cada membre. Actualment el pagament es realitza per transferència bancària però s'ha quedat la tradició d'anomenar un a un cada fester per saber si segueix o és baixa.

Elecció de Capità:

El dia dels Comptes se celebra una reunió on un dels punts importants és l'elecció de capità. S'ofereix primer voluntaris pagant-ho tot, després voluntaris a càrrec de filà i si no es dona el cas, sorteig entre tots els membres de la filà exceptuant els capitans dels últims 5 anys.

Felicitació capità:

El dia de Sant Blai després de la missa major se celebra al maset. Els membres de la filà passen a donar l'enhorabona al capità i aquest els ofereix un detall.

Altes i baixes:

El dia del Sant Crist s'anomena un a un cada component amb la consegüent resposta "AVANT" si segueix en la filà o "ARRERE" si s'esborrava. Una vegada anomenats tots els membres, han d'abandonar la sala si algú és baixa, i se celebra la incor-

poració de les noves altes. S'anomena un per una cada nou membre amb una breu explicació de qui és la persona a formar part i l'avalador, persona que es farà càrrec de pagar la quota si aquesta no fóra realitzada pel nou component. Abans de donar-li pas es pregunta als membres de la filà si accepten o no al nou component, amb la resposta "AVANT" o "ARRERE" es donarà pas o no. En cas de ser acceptat, en entrar al saló el rebran amb una catalana de vi per tastar-lo.

Peça musical:

"El mosqueter" i "El serafí".

Balls:

"El serafí" es balla en distints dies i actes de l'any. Habitualment en cada desfilada que s'acaba en la plaça de l'ajuntament, dia del ciri, panellet, mig any i la nit de caixes. Una vegada tota la filà està a la plaça, es realitza el ball al voltant de la font de l'Ajuntament.

En festes també es realitza en diversos dies. El dia de Sant Blai, després de la processó i una vegada baix la barrera, els membres realitzen el ball diverses vegades fins arribar a la font del Ravalet. Aquest mateix acte també es realitza després de les dues ambaixades del dia de Moros i Cristians i el dia del Sant Crist, una vegada besada la relíquia.

Gastronomia:

A banda de les típiques paelles del dia de la publicació, sopar del mig any i l'Eixabegó, la filà prepara "borra" el dia del Sant Crist per a dinar. També existeix la preparació del dia de l'Acapte de la pericana, la qual es va servint durant totes les picadetes de les festes. Com a curiositat el dia de la publicació es pengen del sostre dos ramals de dàtils que seran repartits el dia del Sant Crist, després de la reunió, als membres que desitgen.

Difunts:

El dia del Sant Crist en la reunió que s'organitza després del canvi de bandes, s'anomenen un a un cada membre, en arribar al moment d'una persona difunta, s'acompanya el nom de la paraula difunt. En aquell moment, tots els membres de la filà s'alcen i resen un pare nostre en honor al membre que ha faltat.

Intercanvi de maset:

El dia de moros i cristians una vegada acabada l'ambaixada, els Moros Vells van des del seu maset fins a la plaça, i els Mosqueters a l'inrevés, creuant-se a l'altura de l'Hotel l'Àgora. Els Mosqueters passen desfilant marxa mora direcció al maset dels Moros Vells. Una vegada han passat, els Moros Vells es dirigeixen a la filà dels Mosqueters per completar l'intercanvi de masets.

El fet d'aquest acte és perquè un any als inicis de la festa quan hi havia un CAPITÀ MAJOR per bàndol, els Moros no es van poder fer càrrec i van ser els Mosqueters qui van assumir la responsabilitat del Capità Major. En agraïment els Moros conviden als Mosqueters a "sa casa".

Assemblees:

L'assemblea de Festa Avant es realitzava en dates pròximes a Tots Sants, i es feia el diumenge se-

güent. Ara s'ha adaptat a la reunió de Festa Avant de la Junta de Festes i es fa coincidir en dissabte (panellet Marins) per atraure a més gent. En ella es diu si fem festa, repartició d'esquadres i cabos per a les distintes dianes i organització de carroses. La següent assemblea s'organitza el dia dels Comptes, i coincideix amb l'elecció del capità. Per últim, l'assemblea dels nostres comptes es realitza el dia del Sant Crist després del canvi de bandes, per traure comptes, altes i baixes.

Actes festers propis:

Per últim, un acte que ens diferencia de la resta de filaes és la missa que es realitza el dia del Sant Crist al matí, abans de pujar a l'ermita. Aquest dia els mosqueters matinem un poc més realitzant, normalment, en l'església de les agustines una missa a les huit del matí.

Actes singulars:

Els mosqueters tenim diversos actes o peculiaritats característiques de la filà. Una d'elles és que el capità sempre ix el dia l'Entrada a cavall amb el vestit de la comparsa. Aquest va darrere de l'esquadra oficial. L'esquadra obri files i passa el capità a cavall, és una manera de retre honors al capità. Un altre aspecte que caracteritza als mosqueters és l'arma que utilitzen per a disparar el dia de Moros i Cristians, el mosquet. Aquest utilitza un mecanisme diferent de la resta, ja que mitjançant una metxa s'encén la pólvora directament.

Han col·laborat: Raquel Sanz, Mabel Sanchis, Montserrat Ribera, Esquadra Cartabó, Antoni Marco, Blai Blasco, Cristina Cantó, Joaquín Silvestre i les respectives Juntetes Directives.

Luis Silvestre Borrego

Les festes de Moros i Cristians de Quéntar (Granada)

En el programa de festes de 2020 vaig publicar l'article «Els mosqueters de Béznar (Granada). La celebració festiva d'una victòria contra els moriscs», que era una descripció de les festes d'eixa localitat de 351 habitants, pertanyent al municipi i a la vall de Lecrín. Participa una única companyia, els mosqueters, raó per la qual no es pot considerar pròpiament com una festa de Moros i Cristians, ja que no intervenen els moros. Això no obstant, formen part de l'imaginari col·lectiu de la commemoració, ja que es festeja la victòria dels mosqueters davant dels moriscos. Sí que trobarem, en canvi, elements comuns amb les festes dels nostres Moros i Cristians originaris com els alardos, la soldadesca, el ball de la bandera o la revista de la tropa.¹

Andalusia manté una varietat pròpia de festes de Moros i Cristians que es coneix com andalus o tradicional. Té un caràcter rural, ja que la trobem en municipis petits, afegida a les celebracions patronals, amb la participació dos bàndols o companyies. A grans trets, l'estructura de la festa consisteix en la captura de la imatge del patró o patrona o bé d'algun altre símbol representatiu (el castell, la bandera, etc.) pels moros, la recuperació pels cristians i la conversió, exili o extermini dels musulmans. A més, l'acte central són les relacions de moros i cristians, és a dir, comèdies o funcions que es declamen en públic i que il·lustren l'enfrontament.

En el programa de festes de Bocairent s'ha escrit sobre altres festes andaluses de Moros i Cristians. Així, l'any 1971, Tomás García Figueras va publicar un article sobre les festes de Moros i Cristians en Benama-

Castell, plaça de Quéntar i Ajuntament

homa (Cádiz), aldea de la Serrania gaditana, on en principi se celebraven el dia de Sant Antoni de Pàdua en el mes de juny, però que es van canviar al primer cap de setmana d'agost. Potser siga Benamahoma l'únic lloc de l'Andalusia occidental on es fan festes de Moros i Cristians. L'acte central és l'enfrontament armat i lluita entre ambdós bàndols, però sense un text escrit, relació o ambaixada fixa.² El nucli festiu, en paraules de González Alcantud, és l'agressió verbal i corporal.³

També l'any 2020 Josep Villarrubia va editar un treball sobre el llibre de l'escriptora Carmen Muñoz a propòsit de la representació de moros i cristians de Zújar.⁴ Aquesta població de la comarca de Baza

- 1 FERRE DOMÍNGUEZ, Josep Vicent, «Els mosqueters de Béznar (Granada). La celebració festiva d'una victòria contra els moriscs»: *Revista Festes Moros i Cristians Bocairent* (RFMCB), 2020, pp. 209-215.
- 2 GARCÍA FIGUERAS, Tomás, «Moros y cristianos en Benamahoma (Cádiz)»: *RFMCB*, 1971, 2 pp.s.n.
- 3 GONZÁLEZ ALCANTUD, José Antonio, «Para sobrevivir a los estereotipos culturales. Estructuras paródicas de las fiestas de moros y cristianos. El caso andaluz oriental», en ALBERT-LLORCA, M., - GONZÁLEZ ALCANTUD, J.A. (eds), *Moros y cristianos. Representaciones del otro en las fiestas del Mediterráneo occidental*, Granada, 2003, p. 56.
- 4 VILLARRUBIA JUAN, Josep, «Els Moros i Cristians en un llibre de Carmen Muñoz Renedo. *La Representación de Moros y Cristianos de Zújar (Granada)*»: *RFMCB*, 2020, p. 181-184.

compta amb un acte essencial, una comèdia de moros i cristians original del segle XVIII, considerada d'una gran vàlua literària, en la que els moros s'apoderen de la imatge de la Mare de Déu «de la Cabeza», que l'endemà recuperen els cristians.

Un altre cas paradigmàtic és el de Quéntar, població de vora de mil habitants, situada en la comarca de la Vega de Granada, en la ribera alta del riu Genil, a prop de la capital i de Sierra Nevada. Pertany al model andalús, però a diferència d'altres poblacions granadines com Cúllar o Benamaurel, que han incorporat les desfilades i les esquadres i s'apropen al model modern o valencià, Quéntar conserva l'estructura tradicional.

En aquest article presentarem una sinopsi de les festes de Quéntar. Mantenen alguns elements comuns amb les nostres festes de moros i cristians com els dos bàndols, les representacions o ambaixades i l'alardo o simulacre de combat. A més, perduren altres que ací s'han perdut com el ball de la bandera i els tirs en la processó.⁵ A Bocairent es realitzava antigament un alardo senzill consistent en l'acompanyament de la processó de Sant Blai amb una companyia d'arcabussers que disparava salves de pólvora. Això no obstant, no podem considerar la de Quéntar com una festa de Moros i Cristians en un sentit modern, ja que no s'han creat altres filades o comparses i no es desfila ni existeix l'acte de l'Entrada. En el primer congrés internacional d'Ambaixades i Ambaixadors de la festa de Moros i Cristians, celebrat a Ontinyent l'any 2010, es va presentar una comunicació sobre aquesta festa, amb el títol «La función de Moros y Cristianos de Quéntar», a càrrec de la «Hermandad de Moros y Cristianos» de la població andalusa.⁶

I.- UNA DESCRIPCIÓ DE LES FESTES ACTUALS

Les festes patronals de Quéntar, dedicades a Sant Sebastià, se celebraven durant el mes de gener coincidint amb la festivitat del sant, però, després d'alguns canvis no consolidats, des de l'any 2001 s'han traslladat al segon cap de setmana de setembre. El 2009 van estar declarades festes d'interès turístic autonòmic.

La festa s'organitza en dos bàndols, el moro i el cristià. Cadascun està format per uns components que

Els càrrecs cristians o «insígnies»

s'anomenen «tiradors», que durant els dos dies disparen amb els seus trabucs (fins a la Guerra Civil ho feien amb mosquets, però es conta que la Falange els va confiscar) en els moments protocol·laris de la festa, encapçalen els passacarrers i les processons -on també fan l'escolta del sant -, i mantenen l'ordre en les representacions. El nombre és limitat i estan sota el manament d'un «cabo» de cada bàndol, que pren les decisions sobre el desenvolupament dels actes de les festes. El «cabo» de Quéntar, sobretot el cristià, té funcions semblants al sergent de festes bocairentí. A propòsit dels tiradors, que porten barrets de flors i «coletos» o davantal de pell sense mànegues, de color diferent cada bàndol, deia un document intern de 2007: «El Tiraor tiene que saber que forma parte de la representación igual que el Rey Moro o el Lancero Cristiano, que su cometido va más allá de ponerse un coleteo y salir a pegar tiros, beber copas y comer roscos. Por supuesto que hay que divertirse, pero esa diversión no puede empañar nuestras tradiciones».⁷

5 Sobre aquest tema: MARTÍNEZ POZO, Miguel Ángel, *Moros y cristianos en el Mediterráneo español. Antropología, Educación, Historia y Valores*, [Tesi doctoral]], Jaén, 2015, p. 155-156.

6 HERMANDAD DE MOROS Y CRISTIANOS, «La función de Moros y Cristianos de Quéntar», en *I Congreso Internacional de Embajadas y Embajadores de la Fiesta de Moros y Cristianos. Ontinyent, julio de 2010, Actas*. Ontinyent, 2010, Societat de Festers del Santíssim Crist de l'Agonia, p. 328-334.

7 HERMANDAD DE MOROS Y CRISTIANOS DE QUÉNTAR, *La función de Moros y Cristianos de Quéntar (Granada)*, Quéntar, 2008, p. 167.

Victòria dels moros i ball de les banderes

Junt al tiradors, cada bàndol compta per a les relacions o representacions, que són anàlogues a les nostres ambaixades, amb uns personatges (rei, ambaixador, general, abanderat, guerrer i llancer) que intervenen de manera activa en la funció escènica, però que també participen en la resta dels actes. A més, la festa compta amb els tres càrrecs principals, que pertanyen al bàndol cristià. S'anomenen les tres insígnies i el nom no es refereix a la persona portadora (en el 2022 tres dones), sinó a l'objecte, encara que la denominació s'utilitza indistintament. Són els tres símbols del poder cristià: l'alabarda (una llança petita completament forrada de flors i llaços) que simbolitza el sergent cristià o guardià del castell; la bandera amb la figura bordada del patró en el centre que representa l'alferes, i el pinxo (una llança coronada amb un ram de flors), que és la de major rang, equival al capità i ocupa sempre un lloc o torn preeminent. Les insígnies són els càrrecs més importants de la funció de moros i cristians, encara que a nivell pràctic deleguen en els «cabos». Ocupen un lloc superior com els nostres càrrecs (capitans i alferes) de cada any.

Per últim, encara que no tenen un paper actiu en les festes de Moros i Cristians, també participen els majordoms que són els responsables de l'organització dels actes religiosos i de portar el sant en les processons. Exerceixen, per tant, un paper semblant al que té la confraria de Sant Jordi a Banyeres de Mariola.

Tot sota la coordinació de la Germandat de Moros i Cristians de Quèntar.

Anem a la festa. Les festes es concentren en dos dies principals (dissabte i diumenge), però també hi ha celebració en la jornada prèvia i la posterior. El divendres es fa volteig al migdia, passacarrer de la banda de música, processó del trasllat del sant des de l'ermita a l'església, castell de focs i revetla nocturna com cada nit. El dilluns és semblant al nostre dia de l'Eixabegó i antigament es coneixia com «el día del entierro de la zorra».

El dissabte pel matí els tiradors cristians, sota el comandament del «cabo», que dispara el primer tro, «el tiro de alba», inicien la ronda de vigilància per la població. A partir de les 10h, acompanyats de la banda de música, i sempre disparant, visitaran les cases dels personatges i càrrecs cristians per a recollir-los amb el cerimonial de rigor i el preceptiu convit. El més important és la incorporació de les tres insígnies, els símbols del poder cristià.

A les 12h se celebra la missa en honor del patró, al final de la qual comença la processó solemne a la qual assisteixen els cristians. Davant van els tiradors sense parar de disparar, als que segueixen els personatges del bàndol, les insígnies, els majordoms, les autoritats, la banda de música i el poble. És el moment en què fan la seua aparició els moros. No hi

participen, però se situen en els carrers confrontants a l'aguait de la processó dels cristians, contra els que disparen amb els seus trabucs. L'escena rememora de manera simbòlica el mite de l'intent dels moros de furta la imatge del patró.

Quan la processó arriba a l'antiga era, ara plaça major o de l'ajuntament, on està situat el castell, l'actual construït de pedra vista l'any 1983, es realitza per l'abanderat cristià el ball de la bandera, que ací es denomina «revolotejar la bandera». Acompanyat dels acords del vals «Les ones del Danubi» de Ion Ivanovici, és un dels moments més emotiu i solemne de la festa de Quéntar. L'acte és molt similar al que es manté en altres poblacions andaluses com Béznar, Zújar o Benamaurel i que també perdura en algunes poblacions del nostre entorn, com Banyeres, Beneixama, Villena, etc., i que podria recuperar-se a Bocairent. Després del revoloteig, amb les amenaces continues de les tropes mores, acaba la processó i es tanca el sant en l'església (també ací, com en Béznar, li diuen «encierro»). Comença un «descans» fester que durarà fins a les cinc de la vesprada.

Llavors, des de la plaça de l'església, primer els cristians i després els moros, sense parar de disparar, es dirigeixen a la plaça major, on de nou l'abanderat cristià balla o revolteja la bandera. Posteriorment, comença la primera part de la representació que té una estructura genèrica semblant a la de l'ambaixada de moros de les nostres terres: situats els cristians en el castell i els moros al centre de la plaça, es pronuncien els parlaments, que conclouen amb la baralla final, la victòria dels moros, la detenció d'alguns personatges cristians com a presoners i el ball de les banderes cristiana i mora a càrrec del bàndol triomfador. Acabada la funció, tant uns com altres fan un passacarrer amb les bandes de música i acompanyen els càrrecs respectius als habitatges propis on es fa l'habitual refrigeri.

I queda el diumenge. De bon matí, els moros amb els presoners cristians i la banda de música se'n van al «Cerrillo de los Almirces», un turonet situat a prop del poble, separat per un barranc, on es menja i es beu, es dispara, es canta i balla, alhora que alguns componen els versets («chascarrillos») que recitaran després en públic, com podem comprovar. Mentrestant, els cristians visiten, com el dia anterior, les cases del personatges i els càrrecs no empresonats per a arreplegar-los. Quan els moros baixen de la serreta i els tiradors cristians els esperen a l'entrada de la població, es produeix una densa batalla de tirs i pólvora que acaba en la plaça de l'era, on l'abanderat moro torna a revoltejar la bandera cristiana com a signe de victòria.

Esmorzar i festa en el Cerrillo de los Almirces

A continuació, sobre les 11h del matí comença una representació anomenada el «Pasillo de los lanceiros», que és una incorporació tardana a la festa. Intervenen tres personatges: els llancers moro i cristià i el general del bàndol de la creu. És una relació de 436 versos, que alguns anomenen conversió del moro, però que no té res a veure amb la despulla del moro de Bocairent, prou més curta (114 versos). Es representa un text anònim de principis del segle XX, que relata la mutació d'un soldat moro en regular espanyol, ambientada en la guerra del Marroc. Al nostre parer, és un anacronisme històric al si de les festes de Moros i Cristians.

Acabada la funció, és el moment dels «Chascarrillos populares» on tant moros com cristians, davant del castell, reciten en to irònic i sarcàstic versos d'elaboració pròpia sobre la vida social del poble en el darrer any. Estes improvisacions gracioses apareixen, també, en altres pobles de la zona i tenen una certa importància «ya que sus cuartetas o romances en ocasiones pasan a formar parte de los chascarrillos de la memoria colectiva del lugar».⁸ Es componen per a ser recitats, però no s'insereixen esporàdicament en el text de les distintes parts de la representació, sinó que ocupen un moment concret en el conjunt de la festa de Quéntar. És una mostra de la presència de l'element lúdic en la festa, sobre el que tornarem després.

Finalitzada la sessió dels acudits es tornen a revoltejar les banderes i els dos bàndols desfilen cap a

8 CHECA, Francisco – FERNÁNDEZ, Concha, «Moros y cristianos en Andalucía Oriental. Textos y fiestas»: *Nueva Revista de Filología Hispánica* 66-2 (1998) 279-280.

l'església, on els moros intenten impedir l'accés dels cristians, que subornen aquells amb un regal (en les festes de 2022 un para-sol) per a poder entrar al temple a la missa dels «cabos». Mentre que els cristians assisteixen a l'eucaristia, els moros i els presoners cristians continuen la festa en la plaça de l'església, a la que s'afegiran després aquells. És un aspecte que no hem trobat en altres festes: els moros són moros i, per tant, no hi participen en les cerimònies de la religió cristiana.

A les cinc de la vesprada, en la plaça de l'ajuntament comença la tercera part de la representació, encara que en un sentit estricte hauria de ser la segona, ja que és semblant a la nostra ambaixada cristiana. Situats els moros a dalt del castell i els cristians en la plaça, després dels parlaments i les batudes o batalles, conclou amb el triomf dels cristians i el bateig dels moros, a càrrec de dos frares missioners, la presència dels quals inclou trets humorístics. Amb el revolteig de la bandera pel guerrer cristià i els portadors de les insígnies finalitza l'acte. A continuació, es «trien» els càrrecs i majordoms de l'any següent, que són refrendats pel públic assistent, seguit d'un passacarrer, refresc popular de celebració i nou passacarrer per tal d'acompanyar els càrrecs als domicilis («encerrar las insignias»).

Passacarrer dels cristians

II. LA FUNCIÓ DE QUÉNTAR. A MODE D'INTERPRETACIÓ

Com hem pogut comprovar, el més important de les festes de Moros i Cristians de Quéntar és la representació escènica de la relació o text escrit. El manuscrit més antic que es conserva de les relacions de Quéntar és de l'any 1782, encara que la festa original podia remuntar-se al segle XVII.⁹ De fet, en una acta de 20 d'octubre de 1673, en el «Libro de Ordenanzas de la Venerable Cofradía del Santísimo Cristo de Quéntar», s'esmenten «72 reales de comida y vino para los danzantes...», a més d'altres anotacions de danses i focs, activitats que, en opinió de Miguel Ángel Martínez, entronquen amb les que s'organitzaven per a la festa primaveral del Corpus.¹⁰

La festa andalusa de Moros i Cristians, que rememora la rebel·lió dels moriscos de 1568 i els tres anys de guerra que acaben amb la victòria de les tropes imperials, té com a línia argumental les escaramusses entre uns i altres, aspecte previ al de les representacions: «Alrededor de las fiestas de moros y cristianos, comenzaron a surgir representaciones, teatros y comedias escritas por y para las localidades. En el contenido de las mismas solían utilizarse acontecimientos históricos que habían marcado a la comunidad en la que iba a ser escenificada... Pero, además, solían utilizarse toques de humor...».¹¹

El tema de les representacions de Quéntar (deixant a banda la segona part, «El pasillo de los lanceros», que hem considerat un afegitó posterior), és la conquesta del castell, que simbolitza la població. Això, no obstant, al seu voltant apareixen altres assumptes: l'intent de furar la imatge del sant en la processó, el robatori pels moros de les insígnies com a símbol del poder cristià, el revolteig de la bandera cristiana per l'abanderat del bàndol de la mitja lluna, etc.

L'investigador Demetrio Brisset resumeix així l'estructura de la festa:

- En el dia de la festa, els cristians volen defensar el sant.
- Els moros demanen als cristians el sant i el castell; arengues militars; ambaixada mora; repte; batalla que acaba amb els cristians presos i capturades les insígnies.
- Ambaixada cristiana; els missioners van amb diners per recuperar el sant; batalla i rendició dels moros; bateig col·lectiu dels moros a càrrec dels missioners.¹²

9 HERMANDAD DE MOROS Y CRISTIANOS DE QUÉNTAR, *La función...*, p. 29-34.

10 MARTÍNEZ POZO, Miguel Ángel, *Andalucía, tierra de Moros y Cristianos*, 2021, Ed. Almuzara, 3ª ed., p. 128-129

11 Ibidem, p. 121-122.

12 BRISSET, Demetrio, *Fiestas de moros y cristianos en Granada*, Granada, 1988, Diputación Granada, p. 59-60.

Com ja hem dit, la representació se situa al voltant dels anys 1569-1571. Per això, alguns personatges pertanyen a l'època: el rei cristià és Felip III, tot i que també apareixen en alguna part els reis catòlics Isabel i Fernando, el rei moro és Aben Humeya –el que va encapçalat la revolta dels moriscos en «la Alpujarra»–, el general cristià és Pedro Fajardo, el marquès de Los Vélez, el general moro és Muliabar o el morisc Aben Aboo, etc., però també compareixen personatges de moments històrics diferents. Com ocorre en els textos actuals d'ambaixades antigues, s'ha produït una mescla de fragments d'èpoques i autors diversos. Així, a Quéntar es fa referència a la guàrdia civil, els llancers espanyols o els soldats algerians, cossos propis del segle XIX; el rei moro, a més d'Aben Humeya, és també el senyor o rei de Turquia i el príncep marroquí Muley-Abbas; els moros són turcs, marroquins, algerians o moriscos, etc.

Això va dur a Fidel Fernández a afirmar, en el llibre *Sierra Nevada* (1931) que «Desgraciadamente, aquí como en Zújar y en casi todos los pueblos en que persiste la costumbre de la Fiesta, se ha perdido mucho del romance primitivo, y se recitan junto a bellos trozos de marcado sabor viejo, otros modernos muy mediocres...».¹³ Per altra banda, Checa i Fernández consideren el text de Quéntar com a pertanyent al conjunt de «textos alpujarreños», com els dels municipis de Trevélez, Válor, Laroles, etc.¹⁴

Pel que fa a la primera part de la representació, l'equivalent a la nostra ambaixada mora, té una extensió triple: vora 1150 versos, davant dels 344 del parlament bocairentí. No és estrany, per tant, que s'organitzi com una representació teatral en la plaça de l'era per poder contemplar-la i escoltar els actors: aquests situats dalt del castell o en el centre de la plaça, el públic assegut en cadires, la banda de música damunt d'un entarimat, etc. La representació conté intercalades tres batudes, que simbolitzen l'enfrontament armat. La tercera, anomenada la de les insígnies, decanta la victòria del bàndol moro. En totes elles, els actors, acompanyats per acords de «El sitio de Zaragoza», primer es barallen i després abandonen la plaça, el recinte de la funció, per un carrer, «la cuesta del Pilar», i tornen pel de Sant Sebastià, moment que aprofita el públic per a descansar i reposar forces.

La darrera part de la representació té vora 1600 versos, davant del 290 de l'ambaixada bocairentina del cristià, la de la vesprada del dia de Moros i Cristians. Per això, el nombre de les batudes del diumenge és superior a les del dissabte, ja que n'hi ha cinc. A més, dins del conjunt del text hi ha fragments extensos que tenen vida pròpia, com són l'oració a la Mare de Déu o «Salve», que recita agenollat el general cristià; el «Paseo de los generales», que és un llarg diàleg

entre els dos generals, amb batuda intermèdia inclosa, previ a la batalla definitiva; o l'escena del bateig col·lectiu que és la penúltima i a la qual segueix la final amb la declaració de conversió del rei moro, la victòria del rei cristià i l'enarborament de la bandera.

Els missioners. Un element lúdic de la festa

Pel que fa a la «Salve» és idèntica a les dues súpliques a la Verge del Roser de la «Tragedia de Moros y Cristianos» de Juviles, oració que també es representa a Trevélez, tots dos pobles de l'Alpujarra granadina. L'origen del text comú és l'escena d'un monòleg del personatge Fernando de Pulgar en *El triunfo del Ave-María, o sea la toma de Granada por los señores reyes católicos Don Fernando V y Doña Isabel I...*, obra anònima del segle XVII, amb diverses atribucions, editada l'any 1851, que era una funció de moros i cristians que es representava a Granada.

Per altra banda, el «Paseo del los Generales» està basat en una comèdia de moros i cristians escrita en la primera meitat del segle XVII per Diego de Ornedillo, editada entre 1741 i 1765, titulada *Coloquio al Santo Nacimiento de nuestro Señor Jesu-Christo entre un*

¹³ Citat per BRISSET, D., *Fiestas de moros y cristianos en Granada...*, p. 26.

¹⁴ CHECA F., - FERNÁNDEZ, C., «Moros y cristianos en Andalucía Oriental...», p. 283.

Moro y un Christiano, que també es representa en altres poblacions andaluses. Però no sols ací, ja que a Villena el text actual de la conversió del moro és una simbiosi del *Coloquio* i de la Despulla del moro de Bocairent. Podem afirmar, per tant, que la representació de la vesprada del segon dia de Quéntar integra en un sols acte l'ambaixada i la conversió del moro, escena final que, com la de Villena, conclou amb el bateig.¹⁵

També apareixen en el text de Quéntar característiques que trobem en els parlaments valencians dels segles XVIII i XIX: nacionalisme espanyol (Sagunto, Numancia, Guzmán el Bueno, «al español le protege el Dios grande», «altivez castellana», etc.), referències mítiques (a Marte i Apolo) i menyspreu del moro («alcorán embustero», «rendíos a mis armas, perros...»). Com tots els drames rituals de moros i cristians, no sols granadins, la relació de Quéntar té una funció permanent: «enaltecer la unidad y uniformidad política de España junto a la unidad religiosa de la cristiandad, frente a sus enemigos».¹⁶ El conjunt del relat és similar al de tots els pobles on es representen eixos drames, ja que «se desvela un esquema ideológico de negación del otro, de la otra civilización, negación basada en el sofisma de una supuesta superioridad...».¹⁷ A la fi, el moro derrotat es bateja i proclama la veritat de la religió cristiana.

Amb tot, hi ha una característica peculiar, compartida amb altres relacions andaluses, com és l'aparició d'elements burlescos en unes representacions tant serioses. En el model valencià generalment la part jocosa no està present en les ambaixades, sinó que té un lloc propi en altres representacions com els contrabans, les ambaixades de la rialla, etc. Apunta Albert Alcaraz que el component irrisori és un element del discurs i la forma festiva, que en el cas de les festes d'Andalusia Oriental es concreta en la forma de «relats de graciosos». Així, «el graciós proposa accions de caràcter còmic o burlesc que serveixen per refredar i amenitzar el to seriós que manté el relat festiu moro-cristià d'aquelles poblacions: robatori de la imatge sagrada del poble per part dels musulmans i posterior recuperació de la mateixa a mans dels cristians que bategen aquells en senyal de derrota i submissió».¹⁸

Així, en algunes relacions de moros i cristians granadins, com, per exemple, Juviles, Timar o Zújar, o l'almerienca Laroya, apareixen uns personatges anomenats «graciosos», «espías» o «escuderos» que intervenen amb to humorístic i «reproducen la misma acción en clave jocosa».¹⁹

No és exactament el cas actual de Quéntar. González Alcantud indica que «la representación de los moros y cristianos se interrumpe a mitad de la función del primer día, para dar paso a los espías que hacen sátiras de la vida del pueblo...»,²⁰ però al nostre parer no és així. Els «chascarrillos» en vers del matí del diumenge, als que ens hem referit abans, no estan pronunciats per uns personatges concrets anomenats «espies», sinó per qualsevol fester i, a més, sense interrompre la funció, sinó que tenen un temps i espai propis després del passeig dels llancers. A Quéntar no hi ha espies com a altres localitats andaluses o a la nostra veïna Biar -on gaudeixen d'una personalitat i estil propis-.

Això no obstant, a Quéntar l'element lúdic i humorístic està representat pels dos missioners que apareixen en la darrera part de la intervenció. Brisset l'anomena «la mojiganga de los misioneros» i aventura algunes possibilitats pel que fa al seu origen.²¹ En la seua primera intervenció, els missioners porten diners per a subornar el moro i rescatar el sant i patró del poble. Quan el rei moro decideix empresonar-los li supliquen que «*Señor, con humildad os pedimos, / compadeceos de nosotros / en atención al oro que hemos traído*». Després, en la segona aparició, els missioners batejaren els moros ja convertits, fins i tot de manera un tant còmica en algunes ocasions.

Si en la segona setmana de setembre poden desplaçar-se i visitar Granada, tenen alhora l'oportunitat de conèixer a Quéntar una festa tradicional de Moros i Cristians, modesta i humil, però amb elements peculiars que ens situen imaginàriament en el període inicial de les nostres festes. L'aspecte central és la representació de la funció o relació de moros i cristians, la qual s'ha de contemplar i gaudir de manera ineludible. Bon viatge.

Josep Vicent Ferre Domínguez

15 Sobre Villena: DOMENE VERDÚ, José Fernando, *Las fiestas de Moros y Cristianos de Villena*, [Tesi doctoral], Alacant, 2018, Universitat, p. 349-412.

16 GÓMEZ GARCÍA, Pedro, «La mala conciencia del conquistador: dramas de moros y cristianos en Granada»: Demófilo. *Revista de Cultura Tradicional de Andalucía*, Sevilla 18 (1996) 140.

17 Ibidem, p. 125.

18 ALCARAZ SANTONJA, Albert, *La filà de Dionisi. Sociabilitat, diversió i transgressió en la festa de moros i cristians*, València, 2022, Museu Valencià d'Etnologia - Diputació de València, p. 310.

19 GÓMEZ GARCÍA, Pedro, «Las funciones de moros y Cristianos en la Alpujarra: Antropología e Historia»: *Chronica Nova* 22 (1995) 150-151.

20 GONZÁLEZ ALCANTUD, J.A., «Para sobrevivir a los estereotipos culturales...», p. 50.

21 BRISSET, D., «Prólogo. Una fiesta antigua y singular», en HERMANDAD DE MOROS Y CRISTIANOS DE QUÉNTAR, *La función...*, p. 14.

Una família de músics: els Miralles

1. L'ORIGEN DE LES BANDES DE MÚSICA

1.1. Les bandes de música civil a l'antic Regne de València

Les bandes de música han tingut un gran paper en la difusió de l'art musical així com en l'educació i formació musical de milers de persones en els darrers 200 anys. En els segles XVII i XVIII existien les bandes militars amb tambors i pifres. Actuaven en accions militars i també en determinades celebracions, sempre a l'aire lliure. Evolucionen amb la Revolució Francesa i augmenten els instruments de vent i percussió. Les bandes de música civils imitaran la seua estructura, uniforme (gorra de plat, guerrera, galons), el repertori (pasdobles, marxes, himnes...), la forma de desfilar pel carrers, etc.

Dins de l'Antic Regne de València la primera banda de música popular, no militar, sembla ser la Música Vella d'Albaida, que ja actuà a Cocentaina el 1766 en les festes de Sant Hipòlit. Són els primers vestigis de la Primitiva d'Albaida, que segons l'historiador albaidí Abel Soler es va formar el 1763. Abans ja existia el Cercle Musical Primitiu Albaidí des de 1709.

També a Muro d'Alcoi el 1805 es crea la seua banda de música. A Alcoi la Banda del Batalló de Milicians Nacionals és utilitzada per la comparsa mora Llana en les festes de Sant Jordi el 1817, la qual es convertirà en la banda primitiva el 1830 en perdre el seu caràcter militar. La Primitiva de Lliria es funda el 1819. La banda de música de Montroi es funda el 1832. El 1840 es creen a Cocentaina dues bandes: la Primitiva (o banda Vella) i la Moderna (o banda Nova). En general les primeres bandes de música es creen al llarg del segle XIX, sobretot prenen força en la segona meitat del segle.

L'origen d'aquestes agrupacions musicals va lligat a centres religiosos, instructius, recreatius, casinos, etc., o a iniciatives personals d'un grup d'entusiastes de la música. Altres vegades és l'organista de l'església parroquial, que moltes voltes és també el mestre d'escola. Des de la seua aparició, les bandes de

música participen en actes festius, lúdics, religiosos, etc. dels seus pobles d'origen. També realitzen actuacions artístiques com concerts i audicions a places i jardins públics, desfilades pels carrers, i difonen el gust per la música popular i clàssica entre els ciutadans. Des de 1850 es multipliquen les bandes de música. La seua progressiva extensió a tots els pobles i comarques va donar lloc a una difusió del repertori clàssic de l'època, arreglat per a banda, peces compostes pels seus directors, música de sarsuela o òpera italiana, música popular, com jotes i valsos, himnes religiosos o cívics, etc. També va contribuir a un augment de la pràctica instrumental.

A València, la música de banda militar es va familiaritzar amb tots els seus habitants des de finals del XVIII. Actuava a l'aire lliure en el passeig de la Glorieta. A principis del XIX trobem bandes civils com la música de l'Oli, denominada d'aquesta forma perquè feia els seus assajos a la desapareguda Llonja de l'Oli. La banda municipal va ser creada per l'Ajuntament de València el 1903. A Alacant, el 1912. A Castelló, el 1925. Aquestes bandes de música van crear espais educatius simples per formar els seus membres, que van donar lloc a les escoles de música municipals actuals. L'Ajuntament de València va crear la primera escola municipal de música el 1869. Des de 1994 aquestes escoles estan inscrites en el Registre de Centres Docents de la Comunitat Valenciana.

El 1879 es funda el Conservatori de Música de València i un dels fundadors i professor serà José Valls Enguix, fill d'un humil sabater, nascut a Cocentaina el 1847 (mort a València el 1909), però resident a Bocairent amb la seua família des del 1853, quan només tenia sis anys, que estudià música amb el mestre de la Música Vella Francisco Miralles Asencio. El 1878 havia fundat José Valls amb Pascual Rodríguez i José Guallar, "la Sociedad Artístico Musical o Sociedad de Conciertos" a València. Des de 1886 existeix el Certamen de Bandes de Música de la Fira de Juliol de València per iniciativa de l'Ajuntament. També es varen crear altres Societats Musicals des de finals del XIX i principis del XX. Actualment hi ha 547 Societats Musicals al País Valencià.

1.2. Les bandes de música de Bocairent

A Bocairent existia una tradició de música popular documentada des de 1601, eren músics de tabal i dolçaina, com també de xeremies que participaven en les grans solemnitats religioses com el Corpus o la Festa de la Consagració de l'Església Parroquial. A l'església parroquial hi havia també un organista i mestre de capella. A finals del segle XVIII es crea a Bocairent una banda de música, la que posteriorment es dirà LA MÚSICA VELLA. Tenim la primera notícia de la seua actuació el 1797 a les festes de Sant Blai, en què de nou es pot realitzar la "Soldadesca", revista i desfilada en honor del sant amb música i disparada de mosquets i arcabussos, que havia estat prohibida des del 1771.

Tornem a tenir constància de la seua existència el novembre de 1832 quan la Música Vella actua amb motiu de la celebració d'una festa per la recuperació de la salut de Ferran VII. N'és el director Miguel Navarro (descendent, tal vegada, de Miguel Navarro, el primer dolçainer de Bocairent, documentat de 1617 a 1621). El 1844, pel juliol, s'inaugura la plaça de bous de Bocairent; entre els accionistes figurava "la compañía de la música" amb cinquanta reals, que actua en la inauguració. Era la Música Vella.

Coneixem un famós director d'aquesta banda: Francisco Miralles Asencio (1811 - c. 1880), mestre de grans figures com el citat José Valls Enguix (Cocentaina 1847 - València 1909), compositor, director d'orquestra, fundador i professor del Conservatori de València, i de Ruperto Chapí Lorente, (Villena 1851 - Madrid 1909), famós compositor de sarsueles i òperes.

Un músic de la banda de la Música Vella:
Martí Vañó Vicedo, el meu avi patern. c.1900

El 1857 es crea una nova banda de música: LA MÚSICA NOVA. El 19 de juliol de 1857 s'havien redactat els capítols o regles pels quals es regiria "La Nueva Sociedad Filarmónica de Banda Militar", que pot considerar-se com l'acta de fundació de la nova societat amb els seus primitius estatuts constituents, els quals recullen les normes mínimes de funcionament i les obligacions dels seus components. Conté la relació dels 29 membres fundadors, 13 majors d'edat (a partir dels 25 anys) i 16 menors, la declaració de creació i formació de la nova banda, i set capítols sobre els següents temes:

- 1.- El President.
- 2.- El Mestre o Director.
- 3.- Despeses i beneficis.
- 4.- Els instruments propis de la societat.
- 5.- Els instruments i uniforme particular.
- 6.- L'abandonament de la societat.
- 7.- L'ingrés de nou socis i modificació de capítols.

El director o mestre era Jaime Miralles Sempere (Bocairent 1831-1906), fill del director de la Música Vella Francisco Miralles Asencio i germà de la monja agustina Úrsula Miralles Sempere, (Bocairent c.1830-1912), organista de l'església de Sant Agustí, que havia fet els seus vots el 1858. Dos germans més, Francisco i Luís, eren músics de la Música Vella.

1857 Música Nova de Bocairent

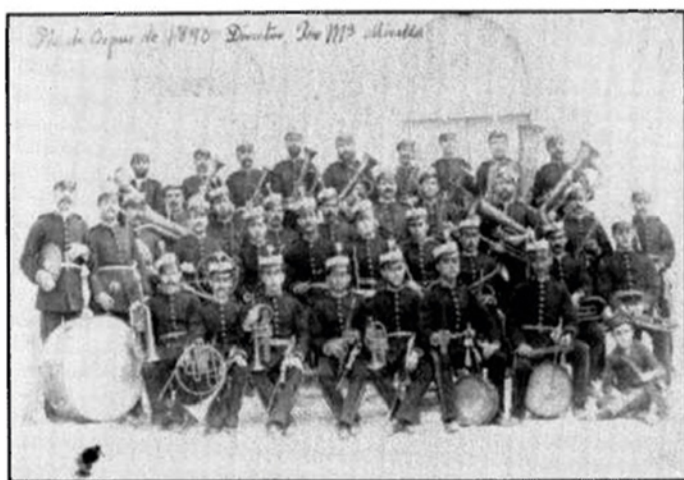
Entre els fundadors hi havia noms coneguts al poble com Antonio Herrero i Calabuig, pare del poeta local Julià Herrero, que va crear la lletra de l'himne de Bocairent; José Aynat i Belda, fundador de la comparsa dels Espanyoleros, germà de Gabriel Aynat Belda, que va encarregar el guió de Sant Blai al pintor Joaquim Sorolla, Jaime Miralles i Sempere, avantpassat del director de la banda de finals del XIX, José María Miralles Silvestre, que era germà del vicerector de la parròquia de Bocairent, Mossèn Joaquín Miralles Silvestre i cunyat d'Eduardo Belda Asensio, que seria director de la Música Vella, pare de Joaquín Belda Pastor, compositor de sarsueles i Joan Baptista Belda Pastor, organista de la catedral de València, etc.

El 1860 toquen en les primeres festes de Moros i Cristians la Música Vella amb la Comparsa del Mosqueters (políticament tradicionalistes) i la Música Nova amb els Moros Vells (liberals moderats). A mitjan mes d'octubre, les dos bandes de música actuen en la inauguració de la nova secció de la parròquia, afegida a l'anterior construcció de 1700.

La Música Vella va redactar uns estatuts nous el 1858. S'hi confirmava a Francisco Miralles Asencio com a director de la banda. La majoria dels catorze capítols del document es refereixen als deures dels músics de la banda.

De la mateixa manera la Música Nova es va refundar el 26 de gener de 1871, tal vegada per eliminar el seu caràcter militar i ressaltar el seu tarannà civil progressista. El director era Miguel Ferre i Sanchís. Només quedarà, com a record del seu passat, el seu uniforme amb reminiscències militars. Havien passat quasi 14 anys. Encara quedaven tres músics fundadors: Agustín Belda i Colomer, que era ja el més gran, tenia 46 anys, José Herrero i Calabuig de 29, i José Vañó i Cabanes de 36 anys. El contingut dels seus estatuts regulava les obligacions, les sancions en cas d'infracció, i solucions a situacions especials. Manifestava una mentalitat democràtica: presa conjunta de decisions, repartiment igualitari dels beneficis, responsabilitat dels músics quant a l'assistència als assajos i la seua pertinença a la renovada banda, etc.

La música Nova va tenir molts premis i reconeixements mentre va ser mestre de la música José María Miralles Silvestre (Bocairent 1853-1926).

Dia de Corpus de 1890. Director, José Mª Miralles

El 1890, el 21 d'abril va guanyar la banda de Música Nova el segon premi del certamen musical d'Alcoi de les festes de Moros i Cristians de Sant Jordi. Això els va animar a participar el juny de 1891 i guanyar el segon premi del certamen musical de les festes de Sant Joan a Alacant.

El juliol de 1891 la banda de Música Nova va tornar a guanyar el segon premi del certamen de València

de la Fira de Juliol. Va ser tot un èxit. El 21 d'abril de 1893 la banda de Música Nova de Bocairent va merèixer de nou el segon premi en el concurs convocat per les festes de Moros i Cristians de Sant Jordi a Alcoi. El juny de 1900 torna a guanyar el 2n premi en les festes de San Joan d'Alacant.

El premi que va tenir més ressò va ser el del Concurs musical de la Fira de Juliol de 1891. Tal vegada per ser aquest el primer i únic any en què hi participà la Música Nova en el Certamen de València. Actuaven bandes militars i civils. Per les bandes civils hi havia un primer premi amb 1500 pessetes, un segon amb 1000, un tercer amb 500 ptes., un quart amb medalla d'argent daurada i un quint amb medalla d'argent, i un premi especial de 250 pessetes per la banda civil millor uniformada i instrumentada. Havien d'interpretar la comèdia lírica *Tutti in Maschera* del compositor italià Carlo Pedrotti (Verona 1817-1893).

Van intervenir, a més de la Música Nova de Bocairent, la Música del Centre Artístic de Torrent, la Música la Lira Saguntina, la Música del Patronat de la Joventut Obrera de València i la Música de l'Associació de Catòlics de València.

El jurat va concedir el primer premi a la banda de Música de Torrent. A la Música Nova de Bocairent el segon premi i una partitura de l'òpera titulada *Le timbre d'argent* de Camille Saint Saëns (Paris 1835 - Alger 1921), que li va concedir el Conservatori de València, a més de 250 pessetes per ser la millor banda civil uniformada i instrumentada.

La Nova, director José Mª Miralles. 1904

El 1903 les dues bandes van acompanyar una romeria de bocairentins a la Mare de Déu d'Agres. La Música Nova portava el barret dels Moros Vells, marselet i pantalons bombatxos.

El 1905 el cunyat de José María Miralles Silvestre, Eduardo Belda Asencio (Bocairent 1864-1919) deixa la banda de Música Nova, per diferències personals i ideològiques amb José María i passa a ser el director

de la Música Vella. Es crea una forta rivalitat entre les dues bandes a conseqüència, entre altres aspectes, de la rivalitat entre els directors. Això no va impedir que actuaren moltes vegades conjuntament en determinats actes religiosos i civils.

El 1910 deixa la direcció de la banda de Música Nova José María Miralles i el nou director és Manuel Puerto Gandia. El 20 de juliol de 1910 s'aprova un nou reglament del "Círculo recreativo de la Música Nova".

El 1913 el nou director és Lluís Cuello Pastor (1879-19..?) nebot polític d'Eduardo Belda Asencio. Des de 1918 fins a 1924 serà director Àngel Bernat Beneyto (1893 - 1939). El 14 d'agost de 1910 es va inaugurar el local d'assaig i Casino de la Música Primitiva (la denominada anteriorment Vella) a la placeta de Joan de Joanes. Eduardo Belda Asencio n'era el director.

El 1913 a Eduardo Belda el substitueix provisionalment el seu fill Joaquim Belda Pastor (1898-1959) que només té 15 anys. Al poc temps el director de la Música Vella serà Fernando Cuello Pastor (1882-1941) també nebot polític d'Eduardo Belda. Després Francisco Carbonell i Antonio Beneito se succeeixen com a directors fins 1924.

El 1921 la banda de Música Nova actua amb els Mosqueters en les festes de Sant Blai.

Música Nova de Bocairent, director Luis Cuello

El 1922 actua la Nova amb la Comparsa dels Suavos i la Vella amb la dels Mosqueters en les festes de Sant Blai. El 1923 no varen actuar en les festes de Sant Blai per motiu de la vaga dels Beneyto. Aquest va ser un any molt fluix per les dues bandes, que estaven molt reduïdes: La Nova tenia 18 músics i la Primitiva només 14. Les dues bandes van decidir el 1924 fusionar-se en una nova i única banda denominada UNIÓN MUSICAL, dirigida per Àngel Bernat Beneyto fins la seva mort en 1939. Varen actuar per primera vegada el 15 de maig d'aquell any en la processó de Sant Isidre.

2. ELS MIRALLES

La família Miralles va estar molt relacionada amb la creació i desenvolupament d'aquests dues bandes durant més de cent anys. A més va tenir altres músics importants relacionats amb la música sacra. D'aquesta perdurabilitat d'una tradició musical familiar, queda constància per l'existència d'un violí, tipus Stradivarius. En aquest moments és propietat del meu cosí Juan Antonio Piedra Alcaraz, que el va heretar de son pare Juan Piedra Miralles.

Crec que la nissaga musical familiar va començar a principis del XVIII, però no he trobat documentació. El primer Miralles conegut va ser:

1. Francisco Miralles Martínez (c.1750 - c.1837). Casat el 31 de Gener de 1779 amb María López Cortes, de la Vila Joiosa. Músic, segurament el fundador i primer director de la Música Vella.

2. Francisco Miralles López, el seu fill, nascut a Bocairent el 29 de gener de 1785 i mort sobre 1860 va ser també director de la banda de Música Vella. Casat amb Antonia Asencio Garrigós. Un dels seus fills va ser també músic:

3. Francisco Miralles Asencio (Bocairent 24-03-1811 -c.1880). Casat amb Vicenta Maria Sempere Camarasa el 28 d'agost de 1831. Famós director de la Música Vella, molt bon mestre de música, que va ser el mestre de música, com ja he dit anteriorment, durant els seus primers anys, del compositor José Valls Enguix (Cocentaina 1847 - València 1909), que va viure de xiquet a Bocairent. José Valls va ser un dels creadors i professors del Conservatori de Música de València. El mestre Francisco Miralles Asencio també va ser el professor del compositor de sarsueles Ruperto Chapí Lorente (Villena 1851 - Madrid 1909) fins que va anar a estudiar al Conservatori de Música de Madrid.

La Música Nova de Bocairent va estrenar l'obertura "Un sueño" el 1866, del mestre Chapí, una de les seues primeres composicions, que va regalar al seu mestre Francisco Miralles en agraïment per les seues ensenyances musicals. Queda alguna de les composicions de Francisco Miralles Asencio com *Tema con variación de bandurria*.

Es va casar amb Francisca Antonia Tormo l'11 d'agost de 1864. Quatre dels seus fills es varen dedicar a la música:

3.1. Sor Úrsula Miralles Sempere, excel·lent organista del convent de les Agustines, nascuda cap el 1835, va professar el 1858 i va morir el 1912. Va ser també priora, tresorera, depositària i mestra de novícies.

3.2. Francisco Miralles Sempere, (27 maig de 1832 - c.1900), músic, component de la Música Vella.

3.3. Jaime Miralles Sempere, (Bocairent c. 1833), va ser un dels fundadors de la Música Nova el 1857 i el seu primer director.

3.4. Luis Miralles Sempere, músic, component de la Música Vella (Bocairent-c.1838)

4. Joaquín Miralles Silvestre (Bocairent 1819-1873), casat amb Maria Silvestre Cabanes, segurament cosí dels Miralles Asencio, va ser el pare de:

4.1. Mossèn Joaquín Miralles Silvestre, (Bocairent 1841-1927) vicerector de la parròquia de Bocairent des de 1892 a 1902. Havia estat vicari a Sueca. En aquell moment Bocairent tenia 14 capellans, quasi tots bocairentins. El primer que va fer va ser salvaguardar els tresors artístics de la parròquia. Va recuperar les taules que quedaren del retaule parroquial del segle XVI pintat per Joan de Joanes, ajudat per les seues filles Margalida, Dorotea i el fill Vicent. El terratrèmol de Montesa l'havia desmuntat i la major part de les taules havien estat adquirides pel rei Carlos IV. En aquell moment, es creia que les taules que quedaven eren obra en la seua totalitat de Joan de Joanes. Mossèn Joaquín va fer muntar els dos retaules que estan al costat de l'epístola i l'evangelí. També va fer restaurar el tern de color verd del patriarca Sant Joan de Ribera, capa, casulla, dalmàtiques i drap litúrgic. La restauració la feren les monges de Carcaixent, que varen retallar els baixos de la capa perquè s'havien fet malbé per l'ús i el temps, (no per adequar-lo a l'altura de mossèn Joaquín, falsetat popular que continua sentint-se al poble). També va manar fer un tern roig per a les festes de Sant Blai. Els dibuixos brodats del tern verd es van aplicar al tern roig. Va ser pagat per Vicente Julià i senyora.

Va crear l'Adoració Nocturna al poble. L'1 de gener de 1899 es va inaugurar la secció amb un solemne acte eucarístic a l'església parroquial. Va deixar el càrrec de vice-rector el 1902, al passar la parròquia al règim ordinari i desaparèixer el privilegi concedit pel papa Pius V al capítol de beneficiats, i va ser destinat com a rector de la parròquia de Sant Joan d'Alzira l'1 d'abril d'aquest any 1902. Però l'1 de desembre de 1903 tornava a estar a Bocairent, on es va quedar fins la seua mort el 4 d'abril de 1927.

4.2. El seu germà José María Miralles Silvestre (1853-1926) va ser un bon músic i mestre de música. Va ser director de la Música Nova des de 1890 a 1910. Els cinc premis que aconseguí aquesta banda, abril de 1890, 2n premi a Alcoi, abril de 1893, 2n premi a Alcoi, juny de 1891, a Alacant, juliol de 1891, a València, varen ser sota la seua direcció. També el juliol de 1891, el 2n premi a la banda millor uniformada a València, i el Conservatori el va obsequiar amb la partitura de Camille Saint-Saëns "*Le timbre d'Argent*". En juny de 1900 va rebre el segon premi a les festes de Sant Joan d'Alacant.

La Música Nova va aconseguir una gran fama durant la seua direcció. Alguns compositors, com l'alcoià Camilo Pérez Laporta (Alcoi 1852-1917) van escriure obres que només podia interpretar la Música Nova de Bocairent, com el pasdoble "Senebac" de 1893, o el pasdoble "Músico y pintor" de 1894.

José María Miralles Silvestre es va casar amb Vicenta María Belda Asensio (1850-1931) germana del músic, compositor i director de la Música Vella Eduardo Belda Asensio (1864-1919). Ella també sabia de música i tocava el piano i el violí. Eduardo va formar part de la Música Nova, però les fortes diferències de caràcter que tenien, com hem dit, els dos cunyats el van fer canviar-se de banda.

5.1. José María va tenir quatre filles, Josefa, Joaquina, Carmen i Consuelo, que varen estudiar música i tocar diferents instruments (piano, violí...), però al ser dones no varen tocar mai en les bandes, només dins de l'àmbit familiar. Va continuar la tradició musical familiar el fill de Joaquina (1879 - 1969): **Joaquín Piedra Miralles**.

6.1. Joaquín Piedra Miralles (Bocairent 1912-València 1971) va iniciar la seua formació musical amb sa mare i els seus avis José María i Maria, però la seua vocació religiosa el portà al seminari als onze anys. Allà completà la seua formació musical amb el professor de música del seminari i director de la seua "Schola Cantorum", Vicent Ripollés Pérez (1867-1943), gran impulsor de la reforma musical gregoriana al seminari, que s'inspirava en les directrius de Pius X al "motu proprio" "*Tra sollicitudine*" per crear futures "Scholae Cantorum" en les parròquies. També rebé formació del seu oncle Joan Baptista Belda Pastor, fill d'Eduardo Belda Asensio, que era ja prevere i organista de la catedral de València. Després de la Guerra Civil, és nomenat director de la "Schola Cantorum" del Seminari de València com a successor de Vicente Ripollés Pérez.

Al capdavant d'ella va destacar per la seua gran capacitat didàctica, per la profunditat de la formació musical religiosa que reberen els seminaristes a través de grans clàssics renaixentistes i barrocs espanyols com Da Palestrina, De Victoria, Morales, Guerrero, Juan Sebastià Comes, Ginés Peres i altres. Va ser el restaurador de la música sacra al seminari seguint el camí iniciat per Ripollés i el seu oncle Joan Baptista Belda Pastor.

El 3 de març de 1950 és nomenat mestre de capella del Real Col·legi del Corpus Christi de València, on seguirà fins la seua mort el 1971.

Va ser un bon compositor d'obres religioses, la major part de les quals es conserven a l'arxiu del Patriarcat. Destaquen: *Misa cuaresmal* a 4 veus mixtes; *Misa para adviento y cuaresma*, per a cor i orgue; *Misa de réquiem* per a 4 veus; *Misa Unisonal en honor de San*

Juan de Ribera; Ave Maria a 4 veus; O sacrum convivium, motet a veus; Salve Regina, himne a 4 veus; Letanias al Santísimo Sacramento, a 3 veus, etc.

Les seues intervencions com a director eren impressionants: tenia passió, força, sensibilitat artística i religiosa, que aconseguia transmetre als seus músics i cantants així com al públic.

Donà gran esplendor a la capella musical del Patriarca, que porta el seu nom en l'actualitat. Va iniciar també l'organització dels arxius musicals del Patriarca, labor que va continuar a la seua mort don José Climent Barber, organista i canonge de la catedral de València.

Va ser un gran investigador, primer de cant gregorià, després amb don José Climent Barber, sobre músics barrocs valencians. El 1963 aconseguixen una beca de la Fundació March per la seua obra *Polifonía española: Escuela valenciana, Juan Bautista Comes*.

El 1964 la seua obra *Juan Bautista Comes y su tiempo: un estudio biográfico* rep el Premi València de Literatura. Per a realitzar aquests treballs varen investigar en els arxius del Patriarca, la Catedral de València, Catedral de Lleida i Catedral de Soborb, així com el de la Biblioteca Nacional de Madrid.

També va publicar, amb don José Climent, *Organistas valencianos de los siglos XVII y XVIII* (1958), *Juan Narciso Leysa* (1964) i *Estudio sobre los maestros de la capilla del Patriarca* (1968).

Així mateix va fer la transcripció musical del llenguatge musical medieval al modern de les obres completes dels compositors Juan Bautista Comes, Ambrosio Cortés, Joan Ginés Pérez, entre altres compositors i mestres de capella del Patriarca.

6.2. Les seues germanes Josefina i Consuelo Piedra Miralles varen estudiar música amb els avis i sa mare, i van aprendre a tocar el violí i el piano. A més van pertànyer a l'Schola Cantorum de Santa Cecília de Bocairent, fundada el 1925 per Mossèn Desiderio Jerés Miquel en la qual jóvens cantaven música gregoriana, cants litúrgics i populars. Les veiem en la foto: Consuelo és la de davant més a l'esquerra, Josefina la segona a la dreta (de peu) en un concert a Fontilles el 1929.

6.3. El seu germà Juan Piedra Miralles va fer 5 cursos de violí amb Agustí Calabuig, secretari de l'ajuntament i músic, per això sa mare Joaquina Piedra Miralles li va deixar el violí que era còpia d'un Stra-

Components de l'Schola Cantorum al concert que van oferir a Fontilles

GRAN CONCIERTO SACRO

POR LA

Schola Cantorum de Santa Cecilia de Bocairent

INTEGRADA POR 25 VOCES BLANCAS Y 25 VIRILES

ORIGINA POR SU DIGNO FUNDADOR

Rdo. D. Desiderio Jerés, Presbítero

Y CONFERENCIADO POR EL BENEFICADO ORGANISTA DE LA METROPOLITANA DE VALENCIA

Rdo. D. Juan Bautista Belda Pastor

PROGRAMA

PRIMERA PARTE:

I. Credo (4 voces)	VIADANA
II Ave Maria (4 voces)	VICTORIA
III Laudate Dominum (4 voces)	G. STY

SEGUNDA PARTE:

I Salmo 150 (4 voces y acompañamiento)	C. FRANCK
II Tu es Petrus (Id., Id.) del Oratorio Christus	LAZZI
III Aleluia (Id., Id.) del Mesias	HANDEL

TERCERA PARTE:

I Lec folles seques (6 sopranos)	MORERA
II Lo cant dels teulals (Sopranos y 4 voces)	MILLET
III El dimoni encuat (4 voces)	COMELLAS RIBÓ
IV La mort del escoll (6 voces)	NICOLAS
V La sardana de les monjas (6 voces)	MORERA

PRECIOS

Prosencios del 1 al 4 con entrada . . .	12 ptas.
" del 5 al 8 " . . .	9 "
Plateas del 1 al 18 " . . .	9 "
Palcos piso 1.º " . . .	8 "
Butacas con entrada . . .	1'50 "
Asientos piso 1.º y delanteras 2.º p. . .	0'75 "
Entrada general . . .	0'50 "

NOTA

Se ruega guarden el mayor silencio posible y se abstengan de entrar en la sala durante la ejecución de las obras.

divarius de 1721. Va tocar en l'agrupació musical "Els Gats" al Patronat.

7. Consuelo Piedra Miralles va procurar que els seus fills, Francisca, Joaquim, Martí, Josep i Consuelo tingueren formació musical i estimaren la música, sobretot la clàssica.

7.1. Martí Vañó Piedra i la seua dona Inma Benet canten a la Coral Pedres Blanques de Sant Boi de Llobregat, que pertany a la Federació d'entitats corals de Catalunya. També ha tocat el clarinet a la Big Band de Sant Boi.

Les seues filles, Irina i Marina, han estudiat en l'Escola de Música de Barcelona i la de Cornellà, respectivament. Irina toca la flauta travessera i Marina, el clarinet. Les dos han cantat a la Coral l'Esquix (Coral Sant Jordi) durant molts d'anys.

BIBLIOGRAFIA

ASTRUELLS MORENO, Salvador, "Las bandes de música: desde sus orígenes a nuestros días", MELOMANODIGITAL
BELDA FERRE, Felipe, i ENGUIX VAÑÓ, Vicente, "Asociación Unión Musical. 1969-1994, Bocairent, 1994, pg. 9-10.

- BELDA SEMPERE, Agustín, "Primer centenario de Música Festeria: Autores bocairentinos", Programa de Festes de Sant Blai, Bocairent, 1982
- CALATAYUD VAÑO, Antonio, "Antecedentes de la Asociación Unión Musical de Bocairent", Programa de Festes de Sant Blai, 1954
- CANTÓ CASTELLÓ, Miquel, "Dos noticias sobre las bandas de Musica en Bocairente en 1893", Programa de Festes de San Blai, 1997, pg. 152-153
- CANTÓ CASTELLÓ, Miquel, "Compositores alcoyanos de Música festera", Programa de Festes de Sant Blai, Bocairent, 1982
- CUELLO VAÑÓ, Maria Teresa, "Los Cuello", Programa de Festes de Sant Blai, Bocairent, 2008
- FERRE DOMINGUEZ, Josep Vicent, "El monasterio de agustinas de Bocairent", pg. 270-271, Editorial Agustiniana, Madrid, 2019
- FERRE DOMINGUEZ, Josep Vicent, "La Música Nova. Els seus estatuts constituents." Programa de Festes de Sant Blai, Bocairent,
- FERRE DOMINGUEZ, Josep Vicent, "La refundació de la Música Vella, l'any 1858" Programa de les festes d'estiu a Sant Agustí, Bocairent, 2016
- GALBIS LOPEZ, Vicente, "Les bandes valencianes: història, activitats i projecció social" Història de la Música Catalana, Valenciana i balear. Vol. VI, Ed- 62, Barcelona, 2001
- GRAU MURCIA, Joaquín, "*El origen de nuestras bandas de música y de las sociedades musicales*"
- MARTINEZ ANGEL, José Luís, "Un ejemplo de afición, sacrificio y tenacidad: el músico de banda" Programa de Festes de Sant Agustí, Bocairent,
- MONERRIS I CASTELLO, Julià, "1891 Concurs Musical de la fira de Juliol", Programa de festes de Sant Blai, 1997, pag. 148-151
- MOLINA, Blai, "75 anys d'història de la Unió Musical de Bocairent" Bocairent en festes de Sant Agustí, 1999, pg. 67-73.
- NAVARRO CABANES, José, "Bocairent. Geografia i Història", Edició de Vicent Satorres, Bocairent, 2004
- LLIN CHAFER, Arturo, "Los beneficiados de la Parroquia de Bocairent (I), Aproximación històrica", Programa de Festes de Moros i Cristians, Bocairent, 2015, pa.203
- PIEDRA MIRALLES, Joaquin, "Historia de una reliquia", Programa de Moros i Cristians, Bocairent 1961.
- RUIZ MONRABAL, Vicente, "Història de las societats musicals de la Comunitat Valenciana, les bandes de música", Federació de Societats Musicals de la Comunitat Valenciana, València, 1993
- SOLER MOLINA, Abel i FERRE PUERTO, Josep-A. "Història de la Vila de Bocairent", Ajuntament de Bocairent, 2003
- VAÑÓ BENEITO, José, "*Schola Cantorum de Santa Cecília de Bocairent*" Crònica de 1929, traduïda al valencià per la junta de majorals de Sant Agustí. Programa de Festes de Sant Agustí, Bocairent, 2009
- VAÑÓ SILVESTRE, Francisco, "Bocairente, Fiestas a San Blas obispo y mártir, Soldadesca. Moros y cristianos," Bocairent, 1982
- VAÑÓ SILVESTRE, Francisco, "La música en las Fiestas de San Blas de Bocairent "Programa de festes de Sant Blai, Bocairent, 1982
- VVAA, "Historia de la música de la Comunidad Valenciana", ed- Prensa Alicantina- Prensa Valenciana, Valencia, 1992

Palma, 14 de maig de 2022
Francisca Vañó Piedra

Pepa, vam tornar al maset i et buscàvem amb els ulls i no et trobàvem, fins que ens vam adonar que no hi eres, te n'havies anat aquell 30 de novembre del 2021, i ja no tornaries.

Ja no ens parlaràs de les teues trobades de boixets (*bolillos*), ni dels dinars de l'Onze, ni de les falles de València on participaves com a membre actiu de la teua falla, ni dels viatges de vacances on gaudies coneixent qualsevol part del món, ni de la platja on últimament anaves el mes de juliol. De tantes coses ja no ens parlaràs, de les activitats dels júnors, dels preparatius de la cavalcada dels Reis Mags, de tots els amics que vas conèixer per on vas passar, etc.

Pepa, al llibre de la vida ens has deixat la lliçó de la lluita, de la perseverança, de la constància, en un món ple de limitacions per a tu, la teua empremta ha deixat senyal.

La teua aportació a les festes de Moros i Cristians de Bocairent, i en concret a la teua Filà de Granaders, ha sigut exemplar, dos capitanies i una participació en la celebració de 50 anys de festera de la teua amiga.

La primera capitania, l'any 2003, vas demostrar la teua capacitat de superació, res era impossible, vas gaudir d'una experiència que pensaves tenies prohibida, per les teues limitacions físiques, però no, al con-

trari, et vas sentir lliure, vas volar i vas ser una més dels 9 capitans de les festes d'aquell any.

L'any 2015, amb la celebració del 50 aniversari de festera de la teua amiga Marga, vas sorprendre a tots en l'Entrada damunt d'un camell, sent la portadora de l'estendard anunciador, i obrint pas a l'esquadra on desfilàvem totes nosaltres.

La segona, l'any 2018, després d'haver-hi passat la malaltia que finalment se te'n va emportar, vas tornar a deixar-nos a tots bocabadats al tornar a agafar voluntàriament la capitania, sabies o pressenties que el temps s'acabava i tu com sempre volies volar i ser lliure, almenys la il·lusió era la millor cura.

La vivència d'aquesta capitania va ser per a totes nosaltres inoblidable.

Pepa, el dia de l'homenatge als capitans, feliç per haver aconseguit tornar a estar damunt de l'escenari.

Pepa, el dia del ciri i el dia les caixes desfilant amb totes nosaltres, en la seua moto.

Pepa, el dia de l'Entrada al damunt de la carrossa que semblava una catedral, asseguda al mig igual que una reina esperant els aplaudiments de tot un poble que et retia reconeixement per la teua valentia i coratge.

Pepa, el dia del canvi de bandes, orgullosa i forta per haver vist complit una vegada més un somni.

Aquell any, la salut ja no et va permetre assistir a tots els actes, i vas ser substituïda en alguns moments per la teua família.

Només acabades les festes, va tornar la malaltia i el món es va enfonsar per a Pepa, però se'n va lliurar i vam poder gaudir de la seua presència uns anys més al maset.

Després com tots ja sabem va vindre la Covid-19 i la malaltia una vegada més va retornar.

Pepa va lluitar però aquesta vegada tot es va acabar.

Com cada dia, i cada nit, ens enviaves la teua salutació. Ara a la nostra manera i en el silenci dels nostres pensaments seguim dient-te Bon dia, i Bona nit, Pepa.

D.E.P.

*No t'oblidem,
el teu grup de Granaderes*

Visita a la Guardia Suiza Pontificia

El pasado 12 de diciembre de 2021 se pudo hacer entrega a la Guardia Suiza Pontificia de la Ciudad del Vaticano un ejemplar del libro - programa de fiestas de Moros y Cristianos en honor a San Blas de Bocairent de 2016.

Dentro de las colaboraciones festeras que incluye el programa, donde colaboro todos los años, escribo un artículo relacionado con los zuavos y la Filà Tercio de Zuavos, pero desde una perspectiva histórica. Los zuavos se crearon en 1830 por parte del ejército francés en la colonización de Argelia como cuerpo de infantería ligera, siendo sus primeros miembros de la tribu beréber Zouaoua. Su uniforme tan característico de pantalones bombachos de color rojo con polainas, chaqueta corta sin cuello, chaleco en tonos azules con los ribetes y vivos en rojo, faja y cubriendo la cabeza el fez con borla y turbante.

Su fama de guerreros valientes y feroces, considerados la primera fuerza de élite del ejército moderno, fue durante el Segundo Imperio Francés (1852-1870) donde se hicieron mundialmente conocidos,

expandiendo su fama a la creación de regimientos y unidades de zuavos en otros países como en Estados Unidos de América, en los dos bandos; unionistas y confederados, Polonia con los Zuavos de la Muerte, Brasil con los Zuavos Bahianos, España con los Zuavos Carlista, Estados Papales con los Zuavos Pontificios, etc.

Son estos últimos, los Zuavos Pontificios, los que sirven de germen para la creación de la Filà Tercio de Zuavos en 1867 en Bocairent, cuya primera denominación fue la de "Zuavos del Papa". Al igual que otras comparsas, las fiestas de Moros y Cristianos adoptan compañías de notable relevancia durante el siglo XIX, como los contrabandistas, estudiantes, garibaldinos, realistas, etc.

En este artículo que trata sobre la Guardia Suiza Pontificia; orígenes e historia, despeja a todas luces y desmiente la creencia, que el origen de la Filà Tercio de Zuavos son la guardia del Papa y proviene de la Guardia Suiza Pontificia, que sí que son la guardia del Papa desde 1506. Los Zuavos Pontificios no eran

la guardia papal, eran parte del Ejército Pontificio, que junto a otros regimientos de infantería, caballería y artillería, como Dragones, Carabinieri, Batallón de San Patricio, etc. tenían como misión defender los Estados Pontificios de la amenaza de Víctor Manuel II, que tras la toma de la Porta Pia el 20 de septiembre de 1870, se redujo, con la Unificación de Italia, a lo que se conoce actualmente como la Ciudad del Vaticano. Fueron los Zuavos Pontificios y la Guardia Suiza los últimos defensores.

En el artículo hay una curiosidad y es que en el año 1980 se encargó a la prestigiosa sastrería madrileña de Cornejo la confección de los uniformes como los de la Guardia Suiza Pontificia para desfilar el día de la Entrada.

Desde el 2016 que se escribió el artículo, quedaba esa deuda pendiente de poder hacer entrega de un ejemplar a la Guardia Suiza Pontificia y así quedar en una de las bibliotecas más importantes del mundo, como es el Archivo Vaticano. Pero también desde Zuavos del Mundo queríamos dar a conocer tanto a Bocairent como a las Fiestas de Moros y

Cristianos en honor a San Blas a otros ámbitos culturales, aparte del mundo festero, que son fiestas pero también son parte de la historia. Al igual que los Zuavos Pontificios y la Guardia Suiza Pontificia son soldados por la Fe, la Filà Tercio de Zuavos son festeros por la Fe, ya que el día del Patrón formamos la guardia de honor formando el piquete guardando a San Blas.

En agradecimiento de esta donación recibí por parte de la Guardia Suiza Pontificia el siguiente escrito:

"He recibido su libro y le agradezco mucho su regalo. Además, les deseo lo mejor en sus investigaciones y trabajos."

*Atentamente.
Mattieu Hüging
Guardia Suiza Pontificia
Acriter et fideliter!
Cancillería del Cuerpo."*

*Ignacio Silvestre Borrego
Zuavos del Mundo*

Redobleu els timbals

Ja tornen a redoblar
els timbals a Bocairent,
les marxes mores i pasdobles
dos anys callats
per culpa de la pandèmia,
que els ha silenciat.

Els balcons s'han omplert d'alegria,
els carrers plens de confeti estan,
i el patró Sant Blai somriu
sabent que va a eixir enguany.

El poble engalanat està,
el putxero preparat
per al dia de Sant Blai,
i l'olor a pastissos i mantegats
ja se sent pel carrer
perquè totes les cases n'han preparat.

Ganes de festa teniem,
i els capitans encara més,
que fa tres anys els hi van posar la banda
i enguany l'estrenaran.

Mati Ferre Blanes

Blai Vanyó